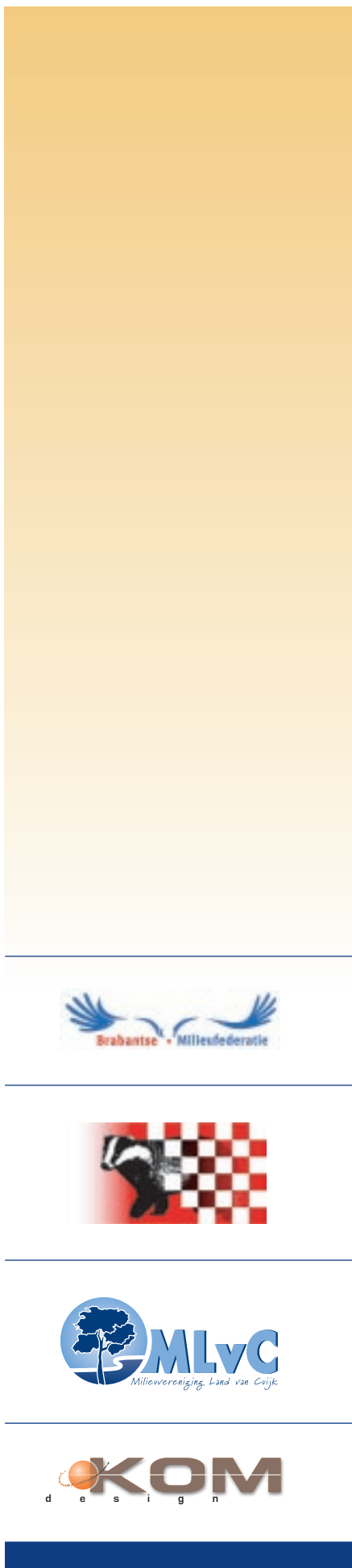

“De route gemarkeerd”

Dassenparagraaf

behorend bij het Landschapsontwikkelingsplan
gemeente Boxmeer

Samengesteld door:

Geert Verstegen : Brabantse Milieufederatie

Willy Thijssen : Dassenwerkgroep Brabant

Sylvia van Duijnhoven : Milieuvereniging Land van Cuijk

Ontwerp en lay-out : dot-Kom Design, Sint Anthonis

Boxmeer, april 2009

Inhoudsopgave

1	Samenvatting	5
2	Inleiding	7
	2.1 De route gemarkeerd	7
	2.2 De dassenparagraaf en het Landschapsontwikkelingsplan	7
	2.3 Leeswijzer	8
3	De das en zijn leefgebied	9
	3.1 De ecologie van de das	9
	3.2 Het territorium	11
	3.3 Eisen aan het leefgebied	11
	3.4 Eisen aan migratieroutes	14
4	De das in de gemeente Boxmeer	17
	4.1 De historie van de das in de gemeente Boxmeer	17
	4.2 Verspreiding binnen de gemeente Boxmeer	18
	4.3 Kwaliteit territoria	19
	4.4 Ligging migratieroutes	19
5	Maatregelen	23
	5.1 Ruimtelijke Ordening	23
	5.1.1 Rode ontwikkelingen	23
	5.1.2 Landbouw	25
	5.2 Kwaliteitsverbetering (zeer) slecht scorende territoria	26
	5.3 Kwaliteitsverbetering migratieroutes	29
	5.3.1 Migratieroute de Viltse Doorsteek	29
	5.3.2 Migratieroute 't Maasbroeksch pädje	34
	5.3.3 Migratieroute de Radioroute	38
	5.3.4 Migratieroute de Hondsbeargpassage	43
	5.3.5 Migratieroute de Grensweg	49
	5.4 Overige maatregelen	53
6	Monitoring	57
7	Epiloog	59
8	Begrippenlijst	61
Bijlage 1	Boom- en vaste plantenteelt in het Reconstructieplan	63
Kaart 1	Dassenterritoria	67
Kaart 2	Kwaliteit dassenterritoria	68
Kaart 3	Migratieroutes	69
Kaart 4	Boom- en vaste plantenteelt	70

Samenvatting

De gemeente Boxmeer is de dassenrijkste gemeente van Noord-Brabant. Daarom heeft de gemeente opdracht gegeven een dassenparagraaf te schrijven bij het Landschapsontwikkelingsplan.

Met deze dassenparagraaf als leidraad kan de gemeente Boxmeer de beschikbare (financiële) middelen gericht inzetten op die plekken waar zij het meeste effect sorteren. Daarnaast biedt de dassenparagraaf een handreiking die ondersteunend kan werken bij het goed gemotiveerd opstellen van het bestemmingsplan buitengebied en de daaraan gekoppelde vergunningverlening.

Op basis van uitgebreid aanwezige kennis van het buitengebied en vele veldbezoeken zijn de meer dan 70 dassenfamilies en hun territoria in kaart gebracht. De kwaliteit van de territoria is aan de hand van een viertal criteria in beeld gebracht en in kleuren op kaartmateriaal weergegeven. Hierbij is de kwaliteit van het foerageergebied, de burchtlocaties, de mate van rust en stilte en de beschikbaarheid van bescherming en beschutting in ogenschouw genomen.

Grofweg kan men stellen, dat de beste territoria in het oostelijke deel van de gemeente gelegen zijn. Dit is het Maasheggengebied. Dit gebied heeft binnen Boxmeer een zeer belangrijke kraamkamerfunctie. De gemeente Boxmeer heeft die functie weer voor de rest van Noord-Brabant.

Omdat de das – en de in zijn kielzog volgende natuur – vanuit deze kraamkamer naar het westen moet kunnen bewegen, zijn er migratieroutes bepaald. Daarbij is uitgegaan van de mogelijkheden die het buitengebied te bieden heeft. Tevens is er rekening gehouden met voorgestane ontwikkelingen die al in beleid vastliggen.

Inleiding

2.1 De route gemarkeerd

In het Boxmeerse buitengebied is veel te zien, veel waar te nemen. Als wandelaar geniet je van het geheel aan kwaliteit dat bijvoorbeeld in het beroemde Maasheggengebied op je af komt. Toch zien we veel, heel veel over het hoofd. Geoefende zintuigen zien veel meer.

Iedereen kent wel het verschijnsel dat als je ergens mee bezig bent, je op dat onderdeel opeens meer ziet. Als je bezig bent met een nieuwe voordeur in je huis, dan zie je ineens een grote schakering aan voordeuren. Als je aan het zoeken bent naar een nieuwe dakkapel, dan zie je grote, kleine, dakkapellen met een spits dak en met een plat dak.

Als je met een dassenparagraaf aan de slag gaat en met de kenners in het veld plekken bezoekt, is er verrassend veel te zien. Vele wissels zie je in het veld en als je de prikkeldraad bekijkt, waar zo'n wissel onderdoor gaat, dan vind je vaak de haren van de das aan de draad. Je ziet de krabsporen van jonge speelse dassen op een boom, je vindt mestputjes bij een burcht en je ziet hoe de das zijn territorium heeft afgebakend met ontlasting; als je maar weet hoe en waar je moet kijken. Met een geoefend oog kun je zien hoe en waar de das zijn territorium heeft afgebakend. De plekken waar hij langs komt en aangeeft: hier kom ik altijd en blijf hier weg. Voor soortgenoten moet dan duidelijk zijn: wegwezen, hier heb ik mijn route gemarkeerd.

Door de snelle veranderingen in het Land van Cuijk heeft de mens onvoldoende oog gehad voor die gemarkeerde route, vandaar dat nu de plicht op ons rust om de natuur te helpen. Deze dassenparagraaf heet dan ook De route gemarkeerd. In dit rapport wordt beschreven hoe we de route van de das met menselijke middelen op cruciale punten kunnen beschermen en waar gewenst verbeteren.

2.2 De dassenparagraaf en het Landschapsonwikkelingsplan

De gemeente Boxmeer heeft een Landschapsonwikkelingsplan (LOP) opgesteld, een integrale (landschaps)visie voor het gehele buitengebied van de gemeente. Het LOP is niet alleen een integrale visie maar kent ook een uitvoeringsprogramma waarin verschillende projecten staan beschreven. Het opstellen van een dassenparagraaf is één van die projecten. De gemeente Boxmeer wil in het LOP namelijk rekening houden met de das en waar mogelijk zijn leefgebied optimaliseren. De das komt in het gehele buitengebied van Boxmeer voor, van de Maasheggen tot de bossen van Overloon.

De gemeente Boxmeer gaf de Brabantse Milieufederatie (BMF), de Milieuvereniging Land van Cuijk (MLvC) en de Dassenwerkgroep Brabant de opdracht de dassenparagraaf op te stellen. Aan de hand van deze dassenparagraaf kan de gemeente Boxmeer straks daadwerkelijke beschermings- en inrichtingsmaatregelen nemen. Bij het opstellen van de dassenparagraaf wordt gebruik gemaakt van de veldkennis van de Dassenwerkgroep Brabant en de MLvC; zij weten waar de dassenfamilies wonen, waar ze hun voedsel verzamelen en waar zij zich binnen het gebied verplaatsen. Aan de hand van deze gegevens worden voorstellen geformuleerd, om te komen tot behoud, herstel en ontwikkeling van de fysieke randvoorwaarden van het leefgebied van de das.

De dassenparagraaf zal dus inzicht geven in de huidige situatie van de das en zijn leefgebied, de belemmeringen voor de das (zoals wegen of aaneengesloten bebouwing) en de mogelijkheden om het leefgebied van de das te verbeteren.

2.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 3 worden de kenmerken van de das beschreven: zijn uiterlijk, zijn gedrag en zijn voedsel. Ook beschrijft dit hoofdstuk het territorium van de das en de manier waarop hij zijn territorium verdedigt. Vervolgens wordt beschreven welke factoren de kwaliteit van het dassenleefgebied en de migratieroutes bepalen.

In hoofdstuk 4 worden de historie (de ontwikkeling) en het huidige voorkomen van de das in de gemeente Boxmeer beschreven. De ligging van de dassenterritoria in de gemeente wordt beschreven, evenals de manier waarop deze is bepaald. In paragraaf 4.3 wordt vervolgens de kwaliteit van de territoria in kaart gebracht. Tot slot beschrijft paragraaf 4.4 de ligging van de vereiste migratieroutes voor de das.

Hoofdstuk 5 gaat over de maatregelen die getroffen moeten worden om de kwaliteit van het dassenleefgebied enerzijds te behouden en anderzijds te verbeteren. De ruimtelijke ordening (paragraaf 5.1) biedt mogelijkheden voor behoud van kwaliteit. Als het gaat om kwaliteitsverbetering wordt prioriteit gegeven aan de territoria van (zeer) slechte kwaliteit (paragraaf 5.2) en de territoria in de migratieroutes (paragraaf 5.3). De overige maatregelen worden beschreven in paragraaf 5.4.

De das en zijn leefgebied

3.1 De ecologie van de das

Uiterlijk

De Europese das (*Meles Meles*) behoort tot de familie der marterachtigen, evenals onder meer de otter, de nerts, de wezel en de bunzing. De das heeft een relatief kleine kop, een dikke korte nek, een lang wigvormig lijf en een korte staart. Hij heeft korte, brede poten met lange nagels.

Een volwassen das is ongeveer 30 cm hoog en 70 tot 90 cm lang. Zijn staart is ongeveer 20 cm lang. Het mannetje is groter, zwaarder en sterker dan het vrouwtje. De das is in vergelijking met bijvoorbeeld de vos relatief zwaar. Volwassen vrouwtjes wegen tussen de 6,5 en 13,9 kg en volwassen mannetjes tussen de 9,1 en 16,7 kg.

De das heeft een witte kop met twee zwarte strepen. Deze lopen van net achter zijn snuit, over zijn ogen en oren, tot in zijn nek. Zijn oren zijn zwart met een wit randje. De haren op zijn rug zijn grijs, de poten en buik zijn zwart en de haren van zijn staart zijn helemaal wit. De vacht van de das bestaat uit een dubbele laag. De onderste laag bestaat uit wit donshaar, de bovenste laag uit lange, stugge, rechte haren. De rechte haren op zijn rug zijn wit met een zwarte band, wat zorgt voor de zilvergrijze kleur. Deze haren werden vroeger gebruikt om scheerkwasten van te maken (het Franse woord *blaireau* betekent zowel scheerkwast als das!).

▲ *De dassenfamilie*

In het wild kan een das 15 jaar oud worden. De kans dat een das in Nederland deze leeftijd bereikt is echter heel klein. Jaarlijks komt in Nederland zo'n 20% van de totale populatie om in het verkeer. De ogen van de das zijn aangepast aan een leven in het donker. Toch vertrouwt hij meer op zijn gehoor en reuk. De das kan goed horen, maar reuk is verreweg het sterkst ontwikkeld. De wereld van de das is een wereld van geuren. Dassen markeren hun wissels (de vaste paden waarover ze lopen), de grenzen van hun territorium en elkaar met de geur uit hun anaalklieren. Dassen kennen hun territorium door de geuren. Als de bodem nog warm is en de lucht snel afkoelt zijn de geuren van de grond het beste te ruiken. Deze situatie doet zich in de schemer voor. Dit is dus de beste tijd voor de das om te foerageren.

Gedrag

De das leeft in een familiegroep die kan bestaan uit volwassen dieren, jongen van dit jaar en jongen van vorig jaar. De grootte van de groep varieert van 2 tot 12 dieren. In een familie krijgen alleen het dominante mannetje (beer) en het dominante vrouwtje (zeug) jongen. Soms, als het territorium dat toelaat, wordt een ondergeschikt vrouwtje ook drachtig en worden er twee nesten binnen één familie geboren. Dassen van één familie hebben een sterke, sociale, vriendschappelijke band met elkaar.

Zieke en oude dassen worden over het algemeen geaccepteerd in de groep, en worden niet gedood door de anderen. Er komen wel gevechten voor bij twisten om de hiërarchie en tijdens de paartijd in het voorjaar.

Voedsel

Het hoofdvoedsel van de das bestaat uit regenwormen die hij bij nat weer van het gras raapt. Intensief begraaide weilanden met kort gras zijn dus uitermate geschikt voor de das. Bij zeer droog weer in de zomer blijven de wormen dieper in de grond. Bij gebrek aan ander voedsel (vruchten en zaden zijn nog niet rijp) kan een das schade toebrengen aan grasland. Ook graaft hij emelten en larven van meikevers uit. Naast wormen eet een das insecten, slakken, amfibieën, (nesten van) muizen en ratten, egels, kleine kadavers, bessen, valfruit, granen en maïs. Een das heeft 400 tot 600 gram voedsel per dag nodig. Daarom is een das vrijwel de gehele nacht bezig met het bemachtigen van voldoende voedsel.

Voortplanting

Dassen kunnen het gehele jaar door paren maar de piek is in februari, meteen na de geboorte van de jongen. Dassen hebben een vertraagde innesteling. Dit betekent dat na de paring de bevruchte eicellen zich niet direct gaan ontwikkelen. De eicellen nestelen zich pas in december in de baarmoeder. Dat is de reden dat vrijwel alle jongen in dezelfde periode worden geboren. Na 8 weken draagtijd worden ze in februari geboren. Het aantal jongen bedraagt 2 tot 4 per nest, met een gemiddelde tussen 2 en 3. Omdat een territorium niet voldoende draagkrachtig is om een familie onbeperkt te laten groeien worden de jongen van het voorgaande jaar (meestel in het najaar) van de burcht verjaagd om een eigen familie te gaan vormen.

▲ Nestmateriaal bij een dassenburcht

3.2 Het territorium

Dassen zijn territoriale dieren. Dat betekent dat elke familie een eigen territorium heeft waarin ze minimaal een burcht heeft en foerageert. De familieleden verdedigen dit territorium tegen soortgenoten. Afbakening van het territorium geschiedt door middel van geursporen. Regelmatig worden de territoriumgrenzen geïnspecteerd op indringers. De daardoor ontstane wissels hebben de geur van de familie, waardoor indringers afgeschrikt worden. Bovendien worden op tactische plaatsen uitwerpselen gedeponeerd, meestal in mestputjes, maar vaak ook op een opvallende plaats zoals een verhoging. Verder worden geursporen uit een speciale geurklier onder de staart achtergelaten op bomen en struiken. Tactische plaatsen zijn bijvoorbeeld bruggetjes over een sloot, doorwaadbare plaatsen en duikers en tunnels onder een weg. Eventuele indringers zullen bij het betreden van het territorium deze plekken moeten passeren en stuiten op de geursporen van de er woonachtige familie. Het gevolg is dat ze deze plekken mijden. Soms echter ontstaan er territoriumgevechten waarbij een familie het territorium van de 'buren' binnendringt. Felle gevechten kunnen het gevolg zijn, waarbij de verliezende familie een deel van het territorium zal moeten prijsgeven.

Territoriumgrenzen worden in veel gevallen gevormd door natuurlijke dan wel onnatuurlijke landschapselementen die een barrière zijn voor dassen. Voorbeelden van natuurlijke territoriumgrenzen zijn waterlopen. Onnatuurlijke territoriumgrenzen zijn vaak (spoor)wegen, kanalen en afrasteringen.

De grenzen van een territorium zijn niet altijd even 'hard'. Het komt veel voor dat territoria elkaar overlappen, dat wil zeggen dat dassen van meerdere families in hetzelfde gebied foerageren. Daarnaast verschuiven territoriumgrenzen regelmatig. Als gevolg van een toe- of afname van het aantal leden van een familie kan er behoefte zijn aan een groter c.q. genoeg genomen worden met een kleiner foerageergebied. In dat geval zullen dassen trachten het territorium te vergroten dan wel genoeg nemen met een kleiner gebied. Ook in geval van een wijziging in het voedselaanbod kunnen territoriumgrenzen verlegd worden. Dit treedt op in geval van afname van het voedselaanbod (bijvoorbeeld door droogte) of wijziging in de functie van een landbouwgebied, zoals omzetting van gras- in bouwland.

De omvang van het territorium hangt dan ook voornamelijk af van de kwaliteit van het foerageergebied. In optimale biotopen, waar veel vochtig en goed bemest grasland aanwezig is, heeft een familie voldoende aan een zeer klein territorium. In een schrale biotoop echter is het voedselaanbod zeer klein, waardoor de familie een veel groter foerageergebied nodig heeft om in haar dagelijkse voedselbehoeften te kunnen voorzien. In de gemeente Boxmeer is dit duidelijk te zien. De territoria in de zone grenzend aan de Maas bieden een optimaal voedselaanbod en zijn vrij klein. De territoria in het westelijke deel van de gemeente liggen voornamelijk akkerbouw- en bosgebieden en zijn gemiddeld genomen veel groter. De omvang van een dassenterritorium varieert van ca. 50 hectare (optimaal) tot ca. 200 hectare (suboptimaal).

3.3 Eisen aan het leefgebied

De das in noordoost Brabant komt langzaam uit de gevarenzone. De vele maatregelen van ontsnippering en het verminderde gebruik van bestrijdingsmiddelen hebben bijgedragen aan een lichte groei van de populatie van deze bedreigde diersoort. Hieruit blijkt dat de das zich onder moeilijke omstandigheden weet te handhaven. Nu de kwaliteit van de leefomgeving langzaam toeneemt, komt hij uit een diep dal. De kwaliteit van het dassenleefgebied wordt bepaald door een viertal factoren:

1. voedselaanbod;
2. kwaliteit burchtlocatie(s);
3. mate van beschutting;
4. mate van rust en stilte.

Hierna wordt per factor het ideale dassenterritorium beschreven.

Voedselaanbod

Er is veel en goed voedsel aanwezig zodat de das tijdens zijn voedseltochten geen grote afstanden hoeft af te leggen, met alle risico's van dien. Omdat de das voornamelijk van regenwormen leeft bestaat het ideale territorium uit voornamelijk kort gemaaid of begraasd grasland waarin grote hoeveelheden regenwormen leven. Dit is zijn voornaamste eiwitbron. De grondwaterstand is hoog (grondwatertrap II), zodat de regenwormen aan de oppervlakte komen. Een nog hogere grondwaterstand biedt slechte omstandigheden voor de regenworm en bemoeilijkt het zoeken. Verder moet de bodem voldoende vocht vasthouden. Lichte vochtige kleigrond is ideaal. De regenwormen in bemeste graslanden zijn de beste. Dit kan bereikt worden door begrazing of het opbrengen van stalmest.

Naast regenwormen leeft de das van allerlei kleine en grotere dieren, zoals insecten, amfibieën, slakken en kleine zoogdieren. Deze komen voor in een afwisselend, kleinschalig landschap dat bij voorkeur vrij vochtig is. In een biotoop met afwisselend heggen, houtwallen, akkers, bosranden, boomgaarden en overhoekjes vinden deze dieren hun eigen voedsel. De schaduwzijden van de landschapselementen zijn vochtig en daardoor een goed voedselgebied. De droge zonzijde daarentegen is voor deze dieren, die voor de das als voedsel dienen, onmisbaar als voortplantings- en nestgelegenheid.

Een welkome afwisseling in het voedselaanbod wordt gevormd door vruchten en zaden. In bepaalde perioden van het jaar, als vooral zoete vruchten rijp zijn, bestaat een groot deel van het voedsel hieruit. Een foerageergebied waarin soorten voorkomen als sleedoorn, meidoorn, wilde roos, zoete kers, vlier en hazelaar biedt een enorme toegevoegde waarde. De vruchten bevatten vooral koolhydraten voor de

▲ *Het Maasheggengebied bij Oeffelt, de ideale dassenbiotoop*

energievoorziening, terwijl de vetten uit de zaden een bijdrage leveren om de winter door te komen. De das vormt dan ook een dikke vetlaag tegen de kou van de winter.

Kader 3.1 Onderzoek naar combinatie biotoopverbetering en verwerking groenafval

Tijdens het vormgeven van de dassenparagraaf dient zich de vraag aan of er een combinatie gemaakt zou kunnen worden van biotoopverbetering en verwerking van groenafval (blad, bermmaaisel en slootveegsel) op gemeentegrounden. Het mes zou hier aan twee kanten kunnen snijden; enerzijds zou er sprake kunnen zijn van biotoopverbetering voor de das en anderzijds hoeft de gemeente Boxmeer het groenafval niet meer tegen hoge kosten af te zetten. Dit is een idee, dat een nader onderzoek waard is, waarbij meerdere variabelen de revue passeren. De biotoopverbetering op akkerland, o.a. in relatieve zin tegenover grasland dat bemest is met stalmest, moet er toe leiden dat er een verbetering van het bodemleven plaats vindt, zowel in kwaliteit als kwantiteit. De focus moet hierbij gericht zijn op de regenwormen.

Grofweg zou de onderzoeksopzet als volgt kunnen luiden:

- neem een beperkt aantal locaties;
- neem verschillende groenmengsels per locatie;
- varieer in hoeveelheden stalmest;
- varieer in al dan niet bewerken van het land;
- bemonster op het aantal en de kwaliteit van wormen, zowel in de beginsituatie als daarna.

Het is een proef die wel over een paar jaren moet lopen, omdat regenwormen in totaalomvang zich niet zo snel vermeerderen.

Burchtlocatie(s)

Een onmisbare voorwaarde om zich in een gebied te vestigen is voor de das een locatie waar hij zijn burcht kan graven. Deze locatie moet aan een aantal voorwaarden voldoen. Zo ligt deze op een verhoging, waardoor de ondergrondse pijpen en kamers ook bij hoge waterstanden en hevige regenval niet onder water komen te staan. Soms wordt ook genoeg genomen met een lager gelegen talud of zelfs slootkant. Deze moeten dan echter wel voldoende beschermd zijn tegen water. Verder moet de grond gemakkelijk te bewerken zijn, zodat erin gegraven kan worden. Zware en harde kleigrond heeft niet de voorkeur. Zand is ideaal, mits het niet te los is, waardoor kamers en pijpen inzakken. Begroeiing van de burcht biedt ook stevigheid door de beworteling. De burcht ligt centraal in het voedselgebied, aangezien dit het meest efficiënt is. Een decentraal gelegen burcht vergt meer tijd om voedsel te verzamelen omdat er grotere afstanden afgelegd moeten worden. Vanwege de grotere afstanden is het ook lastiger om het territorium te verdedigen tegen soortgenoten.

Beschutting

Dassen graven hun burcht op een beschutte plek. Omdat het schuwe dieren zijn, komen ze niet tevoorschijn zolang het licht is. Enige beschutting in de vorm van begroeiing op de burcht biedt duisternis en bescherming, zodat dassen eerder hun burcht verlaten. Bosranden en houtwallen zijn daarom favoriete burchtlocaties.

Maar ook tijdens hun voedseltochten hebben dassen behoefte aan beschutting. Ze verplaatsen zich in of langs lijnvormige landschapselementen zoals houtwallen, heggen en droge sloten. Bijkomend voordeel is dat hier over het algemeen ook, zoals hierboven beschreven, een groter voedselaanbod is dan in een open landschap. Omdat een das altijd op zijn hoede is zal hij bij het minste of geringste teken van gevaar de dekking van de begroeiing opzoeken. Om te kunnen vluchten worden op strategische en op

regelmatige afstand van elkaar gelegen plekken zogenaamde vluchtpijpen gegraven. Bij gevaar zal de das deze pijpen opzoeken en erin vluchten. Het zijn gangen die niet langer zijn dan een meter of drie à vier, soms iets langer. Uit dergelijke vluchtpijpen ontstaan vaak nieuwe burchten.

Rust en stilte

Rust is één van de belangrijkste voorwaarden waaraan een dassenleefgebied moet voldoen. Op en nabij de burchtlocatie dient geen verstoring te zijn van mensen of huisdieren. Vooral het betreden van de burcht dient absoluut voorkomen te worden. Niet alleen door mensen, maar vooral ook honden. De hond stamt immers af van de wolf, de natuurlijke vijand van de das.

Niet alleen op en nabij de burcht is de das gebaat bij rust. Ook tijdens het foerageren is rust van groot belang om voldoende voedsel te vergaren. Omdat de das bij het zoeken naar voedsel is aangewezen op zijn reuk en gehoor is elke verstoring hinderlijk. In een stedelijk gebied, waar veel verschillende geuren en geluiden worden geproduceerd kan de das zijn zintuigen daarom niet goed benutten voor het zoeken van voedsel.

Onrust veroorzaakt stress bij dassen. Dit heeft zeer grote gevolgen voor leefpatroon, welzijn en gezondheid. Regelmatige en aanhoudende stress zorgen er voor dat de das niet zijn normale gedrag en leefpatroon kan volgen. Stress als gevolg van verstoring leidt ertoe dat dassen later dan gebruikelijk of helemaal niet hun burcht verlaten. Als gevolg daarvan vertonen ze niet het gewenste sociale gedrag en kan er agressie optreden binnen een dassenfamilie. Stress zorgt er vaak voor dat er binnen een verder gezonde dassenfamilie geen voortplanting plaatsvindt. Verder is, vanwege het verlate tijdstip van aanvang van de voedseltochten, de tijd niet toereikend voor het zoeken van voldoende voedsel. Dit leidt tot verzwakking, met ziekten en parasieten als gevolg. Tevens kan de das zijn territorium onvoldoende verdedigen. Uiteindelijk kan dit zelfs tot de dood leiden.

3.4 Eisen aan migratieroutes

Migratieroutes in het landschap zijn essentieel voor de das. In de eerste plaats om zich binnen het eigen territorium veilig te verplaatsen. Maar vooral ook om contact te houden met andere dassenfamilies binnen de populatie en ten behoeve van uitwisseling tussen populaties. Daarnaast zijn migratieroutes van belang om verplaatsing mogelijk te maken naar nieuw dassenleefgebied.

Om een dassenpopulatie leefbaar te houden moet een ongehinderde verplaatsing tussen families mogelijk zijn. Dassen verlaten hun eigen territorium uit vrije wil of worden verjaagd uit het territorium als het voedselaanbod niet toereikend is om alle leden van een familie van voedsel te voorzien. Deze migratie heeft binnen de ecologie van de das een functie; hierdoor komen dassen in aanraking met soortgenoten buiten hun eigen familie. Door paring van leden van verschillende families vindt uitwisseling van genen binnen een populatie plaats. Dit voorkomt inteelt en het op termijn uitsterven van een populatie. Migratie van dassen tussen diverse populaties heeft dezelfde functie; hierdoor vindt uitwisseling van genen tussen de populaties plaats.

Ongehinderde verplaatsing van dassen bevordert de migratie. Gunstige omstandigheden voor migratie worden gecreëerd met een optimale dassenmigratieroute. Zo'n migratieroute dient te voldoen aan dezelfde ecologische eisen als een dassenleefgebied. Dat betekent dat de kwaliteit van een migratieroute eveneens wordt bepaald door de factoren voedselaanbod, kwaliteit burchtlocatie(s), mate van beschutting, en mate van rust en stilte.

Een beperkt voedselaanbod leidt ertoe dat een das de migratieroute niet snel zal betreden. Voldoende voedsel zorgt er automatisch voor dat dassen het gebied aantrekkelijk vinden en zich er gaan begeven. In de migratieroute zal dus voldoende grasland aanwezig moeten zijn waar de das kan foerageren. Maar een ideale migratieroute biedt ook voedsel in de vorm van insecten, vruchten, kleine zoogdieren en weekdieren. Zodoende is er ook voldoende voedsel aanwezig als het aanbod van regenwormen gering is, zoals in geval van droogte en bij vorst.

Omdat een migratieroute verplaatsing van dassen over grotere afstanden mogelijk moet maken dient er een mogelijkheid te zijn om zich permanent te vestigen; een burchtlocatie. Deze locaties vormen “stepping stones” binnen de migratieroute, van waaruit dassen zich verder kunnen begeven. Bewoners van een dergelijke burchtlocatie zullen een eigen territorium gaan vormen wat ertoe kan leiden dat door het territoriale gedrag (verdediging van het territorium en verjagen van soortgenoten) verdere migratie via de migratieroute onmogelijk wordt. De migratieroute moet dan ook voldoende breed zijn, zodat andere dassen ongehinderd kunnen passeren. Een minimale breedte van 500 meter is daarvoor vereist. Het is niet zo dat een migratieroute over de hele breedte van optimale kwaliteit moet zijn. Juist omdat bekend is dat de kwaliteit erg wisselend kan zijn, moet de migratieroute van die breedte zijn. Men spreekt wel van een dambordstructuur.

Een groot, open gebied zal gemeden worden door dassen. Vandaar dat de migratieroute ingericht dient te zijn met lijnvormige landschapselementen waarlangs de das zich kan verplaatsen. Verder moeten er voldoende vluchtmogelijkheden zijn; slootjes, overhoekjes, bosjes, etc. Dit zijn plekken waar de das tevens vluchtpijpen kan graven, die gebruikt worden bij dreigend gevaar. Een ideale biotoop binnen de migratieroute wordt gevormd door een kleinschalig landschap waar grasland, akkers, heggen, houtwallen, etc. elkaar afwisselen.

Een belangrijke voorwaarde die de das stelt aan een migratieroute is rust en stilte. De aanwezigheid van storende geluiden, licht en geuren zal dassen ervan weerhouden gebruik te maken van de migratieroute. Alleen als aan alle voorwaarden voor een goede dassenmigratieroute voldaan is zal deze ook daadwerkelijk functioneren.

Kader 3.2 De Das als indicatorsoort

Migratieroutes bieden de das de mogelijkheid om zich van het ene naar het andere gebied te verplaatsen. In de migratieroute vindt de das niet alleen zijn favoriete voedsel, regenwormen, maar ook tal van andere voedselbronnen zoals vruchten, zaden, insecten, kleine zoogdieren en amfibieën. De das is een indicatorsoort. Dit wil zeggen dat de aanwezigheid van dassen in een bepaald gebied een indicatie is voor de kwaliteit van dat gebied. Een gebied waarin de das voorkomt is ook een goede biotoop voor tal van andere dier- en plantensoorten. Dus niet alleen de das profiteert van een goed ingerichte migratieroute. Naast de genoemde voedselbronnen voor de das maken ook dieren zoals reeën, vlinders en diverse vogelsoorten gebruik van de migratieroute. Verder biedt een migratieroute ook planten de mogelijkheid om zich verder te verspreiden.

De das in de gemeente Boxmeer

4.1 De historie van de das in de gemeente Boxmeer

De huidige gemeente Boxmeer is van oudsher een dassenrijk gebied. Het vochtige en voedselrijke gebied langs de oevers van de Maas (Maasvallei) fungeert al sinds mensenheugenis als foerageergebied voor de das. De hoger gelegen gebieden zijn uitermate geschikt om er een burcht te maken. De westzijde van de gemeente (Peelhorst en Terrasvlakte) is eveneens dassenleefgebied, maar het voedselaanbod is er aanzienlijk minder.

Tot de jaren '90 van de vorige eeuw heeft de das in het hele land het zwaar te verduren gehad. In de jaren '50 tot '90 is ook de stand van de Brabantse das dramatisch teruggelopen. De voornaamste reden hiervoor is dat de das bejaagd en de burcht vergraven mocht worden. In een tijdsbestek van enkele decennia zijn enorme aantallen dassen het slachtoffer geworden van deze vervolging. Ook het gebruik van bestrijdingsmiddelen als DDT droeg bij aan de achteruitgang.

Alleen in een smalle strook langs de Maas wist de Brabantse das zich te handhaven. Waarschijnlijk was dit te danken aan het grote aantal dassen dat hier voorkwam, zodat de das steeds in staat is gebleven om zich voort te planten. Daarnaast was het gebruik van bestrijdingsmiddelen op het traditionele grasland van de Maasheggen beperkt.

▲ Een dassenburcht in Vierlingsbeek onder winterse omstandigheden

Vanaf 1990 is er een tendens waarneembaar geweest waarbij de dassenpopulatie zich langzaam maar zeker is gaan herstellen. De reden hiervoor is dat de das niet langer vervolgd, maar zelfs wettelijk beschermd werd. Dat de noodzaak hiervoor pas werd ingezien nadat de das bijna was uitgeroeid, is schrij-

nend. Na deze ommekeer in het denken bleek de das oude territoria opnieuw te gaan bezetten. Zelfs volledig vergraven burchten die door hun voorouders eeuwenlang waren bewoond wisten de dassen feilloos terug te vinden. Het heeft enige tijd geduurd voordat iedereen in ging zien dat de das onderdeel behoort uit te maken van de ons omringende natuur. Maar zelfs nu vinden er nog uitwassen plaats. Daarnaast is er een gevaar bijgekomen: het verkeer.

In de huidige gemeente Boxmeer heeft het autoverkeer eind vorige eeuw een enorme vlucht genomen. Het wegennet is uitgebreid, er zijn snelwegen aangelegd en ook het treinverkeer is toegenomen. Een groot deel van het vervoer vindt in de nachtelijke uren plaats, als de das op voedseltocht gaat. Dit heeft geleid tot zeer grote aantallen verkeersslachtoffers. Elk jaar valt minimaal een vijfde van de dassenpopulatie ten prooi aan het verkeer. Dit is een van de redenen dat de herbevolking van het dassenleefgebied zich in een zeer traag tempo voltrekt. Inmiddels is ook het westelijke deel van de gemeente weer dassenleefgebied. De migratie richting westgrens van de gemeente (een afstand van 10 kilometer) heeft zo'n 15 jaar geduurd. Daarmee is de hele gemeente Boxmeer echter weer dassenleefgebied en is de situatie die waarschijnlijk rond 1900 bestond hersteld.

De gestage opmars gedurende de laatste tientallen jaren heeft in het oostelijke deel van Brabant geleid tot een volledige herbezetting van het oorspronkelijke leefgebied. Daarmee is de das in dit gebied uit de gevarenzone. Er is een populatie van een dusdanige omvang ontstaan dat deze zichzelf op grond van genetische variatie in stand kan houden. Vanuit dit kerngebied verspreidt de das zich in diverse richtingen, met name richting het westen van de provincie Noord-Brabant. De traditionele kerngebieden in de Maasvallei kunnen met recht de "kraamkamer van de Brabantse das" genoemd worden. Nog steeds loert echter het gevaar van versnippering van het dassenleefgebied.

4.2 Verspreiding binnen de gemeente Boxmeer

Vanwege de gunstige voedselomstandigheden is de dichtheid van burchten in de oostelijke helft van de gemeente groter dan in de westelijke helft. Van de 72 territoria in de gemeente Boxmeer bevinden zich er ca. 40 ten oosten van de spoorlijn en ca. 30 ten westen daarvan. De schrale zandgronden van de Peelhorst en de Terrasvlakte hebben voor de das veel minder te bieden dan de vruchtbare, vochtige gronden van de Maasvallei. Om die reden is ook het aantal dassen in het oosten van de gemeente groter dan in het westen van de gemeente. Onderzoek wijst uit dat het voedselaanbod bepalend is voor het aantal dassen dat op een burcht leeft.

Het gehele buitengebied van de gemeente Boxmeer is dassenleefgebied. Kaart 1 toont de ligging van de territoria van alle dassenfamilies binnen de gemeente. Een territorium kan uiteraard ook gemeentegrensoverschrijdend zijn. Het kaartbeeld is gebaseerd op de gegevens en jarenlang onderzoek in het veld van de Dassenwerkgroep Brabant. Omdat de das een territoriumgebonden dier is, zijn de grenzen van elk territorium vrij nauwkeurig aan te geven. Daarbij is gebruik gemaakt van de ligging van burchten en sporen in het veld: wissels, mestputjes, snuitputjes, etc. Verder is uitgegaan van de wetenschap dat dassen bij de afbakening van hun territorium gebruik maken van natuurlijke en onnatuurlijke barrières zoals sloten, beekjes en wegen. Het komt veelvuldig voor dat territoria, zoals reeds vermeld, elkaar overlappen of dat de grenzen verschuiven. Om die reden kunnen de aangegeven grenzen niet als statisch gezien worden, maar zijn deze voortdurend aan geringe veranderingen onderhevig. De factoren die hier een rol in spelen zijn wijzigingen in de omvang van de dassenfamilie (aanwas, sterfte), het voedselaanbod en het gebruik van het gebied.

Zoals op kaart 1 te zien is, bevinden de kleinste territoria met de grootste dichtheid zich in het oosten van de gemeente (Maasheggebied). Hieruit kan afgeleid worden dat zich hier de beste voedselgebieden bevinden, immers er kunnen meer families leven. De grootste territoria, overeenkomend met een geringe dichtheid, bevinden zich in het westen. Hier is het voedselaanbod beduidend minder.

Op de kaart zijn de burchtlocaties van een familie niet aangegeven omdat deze informatie gevoelig is. Publicatie van deze gegevens kan leiden tot ongewenst burchtbezoek en verstoring van de er wonende dassenfamilie.

4.3 Kwaliteit territoria

Voor elk territorium afzonderlijk is vastgesteld wat de kwaliteit ervan is (zie tabel 4.1 - pag 20). Bij het bepalen van de kwaliteit van de territoria is gebruik gemaakt van de in paragraaf 3.3 beschreven ecologische eisen die de das aan zijn leefgebied stelt. Voor elk van de 4 factoren is op een schaal van 1 tot 5 aangegeven in welke mate deze van toepassing is op het huidige territorium van elke dassenfamilie. Het totaal van de 4 afzonderlijke scores geeft per dassenfamilie de kwaliteit van het territorium weer. Omdat de factoren qua invloed op de kwaliteit bij benadering aan elkaar gelijk zijn, is er geen wegingsfactor aan toegekend. De totaalscore, die aangeeft wat de kwaliteit van een dassenterritorium is, is als volgt onderverdeeld:

totaalscore	kwaliteit territorium
4-8	zeer slecht
9-12	slecht
13-16	redelijk
17-20	goed

Met behulp van deze 4 kleuren is de kwaliteit van de dassenterritoria in een kaartbeeld gevisualiseerd. Kaart 2 toont aan de hand van deze kleuren de spreiding van de territoria, gezien vanuit dit kwalitatieve aspect. Van de 72 dassenterritoria zijn er 5 van zeer slechte kwaliteit. Daarnaast liggen er in het westen van de gemeente 2 clusters van territoria van slechte kwaliteit. De territoria van goede kwaliteit liggen in het oosten van de gemeente.

4.4 Ligging migratieroutes

In de gemeente Boxmeer zijn diverse Ecologische VerbindingsZones (EVZ's) aanwezig. Hiervan maken ook dassen dankbaar gebruik. Een deel van de aanwezige EVZ's is echter niet optimaal gezien de voorwaarden die de das eraan stelt. Bovendien is de functie van een dassenmigratieroute het verbinden van dassenleefgebieden, een eis waaraan niet alle EVZ's in de gemeente Boxmeer voldoen.

Wat voor bijna alle EVZ's geldt is dat ze niet de vereiste breedte (500 meter) hebben die aan een dassenmigratieroute wordt gesteld. En verder dat ze niet allemaal voldoen aan de eisen die een das eraan stelt. Bij dat laatste moet voornamelijk worden gedacht aan voldoende voedselaanbod, beschutting, rust en stilte. Het ontbreekt in veel gevallen aan de aanwezigheid van voldoende en gevarieerde voedselbronnen en aan de nodige variatie in landschapselementen die beschutting bieden. Bij het ontbreken van rust moet gedacht worden aan onvoldoende scheiding tussen de EVZ en de recreatieve functies die de zone tevens heeft. Op plaatsen waar overdag mensen en vooral honden lopen zal een das zich

Tabel 4.1. Kwaliteit dassenterritoria gemeente Boxmeer.

territorium	burcht-locatie(s)	foerageergebied	rust stilte	bescherming beschutting	totaal score
1 Oeffelter Meent	3	3	3	4	13
2 Melder	3	3	2	2	10
3 Veerhuis	2	3	4	4	13
4 Steenfabriek	2	4	2	1	9
5 Vilt	4	3	3	4	14
6 Kruisstraat	3	3	2	3	11
7 Heische Veld	2	2	2	2	8
8 Helbroek	5	4	3	4	16
9 Rijkevoortsche Broek	3	3	3	3	12
10 Beugense Broek	2	3	4	3	12
11 Heerstraat	2	3	1	3	9
12 Noorder Eiland	3	4	2	3	12
13 Walsertsche Broek Noord	3	3	5	3	14
14 Kievitskampen	3	2	3	4	12
15 Vilderskampen	3	2	3	2	10
16 Papenvoortsesteeg	2	4	2	3	11
17 Sassenkamp	1	2	3	3	9
18 De Spronck	3	4	2	3	12
19 Brestbosch	5	4	3	4	16
20 Maasziekenhuis	4	4	2	3	13
21 Het Broek Pompstation	5	3	4	4	16
22 Halfweg	2	2	3	3	10
23 Schraalzand West	3	3	3	2	11
24 Zandsteeg	3	3	3	2	1
25 Biest	4	4	5	4	17
26 Bergkampen	4	5	3	5	17
27 Veerweg	5	5	4	4	18
28 Neerveld	1	4	3	5	13
29 Nieuw Erf	3	4	3	2	12
30 Klein Vortumse Dijk	5	5	3	4	17
31 Mullemsedijk	4	3	2	3	12
32 Vortumsche Veld	4	4	4	4	16
33 Passtraat	4	4	2	1	11
34 Maasstraat	5	5	3	5	18
35 Plantlust	5	4	3	4	16

territorium	burcht-locatie(s)	foerageergebied	rust stilte	bescherming beschutting	totaal score
36 Steenklef	3	3	4	3	13
37 Groeningsche Veld West	4	5	5	4	18
38 Groeningsche Bergen	5	5	4	5	19
39 Maarsven	5	3	4	2	14
40 Kiekuut	3	3	3	3	12
41 Zurepasweiden	5	5	5	3	18
42 Groeningsche Veld Oost	2	2	2	2	8
43 Staaijveld	2	3	2	1	8
44 Hondenberg	4	4	2	3	13
45 Stevensbeekseweg	4	4	3	3	14
46 Stevensbeekse Bossen Pompstation	3	2	3	3	11
47 Hattert	4	3	4	3	14
48 Lijnbraak	2	2	2	2	8
49 Dokterskuul	3	3	4	4	14
50 Vlakdijk	4	2	3	3	12
51 Peelkampsveld	3	4	3	3	13
52 Heikantsveld	2	2	1	2	7
53 Klokkenberg	4	2	4	4	14
54 Koudenhoek	3	3	3	4	13
55 Sleijbergweg	5	3	4	4	16
56 Op den Bosch	4	3	4	5	16
57 De Breid	5	5	4	4	18
58 De Waerd	4	4	5	3	16
59 Het Helder	4	3	4	5	16
60 Overloonseweg	4	3	3	4	14
61 Overloonse Duinen West	5	3	5	4	17
62 Overloonse Duinen Oost	5	3	5	4	17
63 Loobeek	3	2	1	3	9
64 De Knol	4	3	4	3	14
65 Bredeweg	3	2	2	4	11
66 Hoge steeg	2	3	1	3	9
67 Gildestraat	3	2	2	3	10
68 Broekweg	2	4	2	3	11
69 Jonkhof	3	3	4	4	14
70 Campagne	4	3	5	4	16
71 Beijersbos	3	3	3	3	12
72 Zoetsmeer	2	3	3	2	10

's nachts niet snel begeven. Stilte ontbreekt met name daar waar de verbindingzone evenwijdig loopt aan (spoor-)wegen of deze kruist. Bij verbindingzones die in de omgeving van bebouwing liggen ontbreekt het bijna vanzelfsprekend aan rust en stilte.

Een nadere beschouwing wijst uit dat met name de oost-westverbindingen binnen de gemeente Boxmeer te wensen overlaten. Deze verbindingzones zijn slechts beperkt aanwezig. Bovendien vormen ze in veel gevallen geen sluitende verbinding tussen belangrijke dassenleefgebieden. Het streven is naar een optimalisatie van de bestaande EVZ's, gezien vanuit het oogpunt van de das. Verder dienen er migratieroutes te worden gerealiseerd in gebieden waar momenteel onvoldoende migratie plaats kan vinden. Dit betreft uiteraard niet uitsluitend migratie binnen de gemeente Boxmeer, maar ook de mogelijkheid tot uitwisseling met populaties buiten de gemeente.

Om de das in de gemeente Boxmeer voldoende ruimte te kunnen geven om te migreren, moeten de volgende 5 migratieroutes worden gerealiseerd:

- de Viltse Doorsteek
- 't Maasbroeksch pädje
- de Radioroute
- de Hondenbergpassage
- de Grensweg.

Deze migratieroutes zijn weergegeven op kaart 3.

Maatregelen

5.1 Ruimtelijke Ordening

De das, met in zijn kielzog een rijke flora en fauna, is in het verleden gebaat geweest bij het gevarieerde, kleinschalige agrarische cultuurlandschap, wat kenmerkend was voor grote delen van Brabant. Dat landschap is voor een belangrijk deel in stand gebleven in de Maasvallei. Daar zien we ook de meeste “groene” familieterritoria (zie kaart 2).

Na de oorlog is het landschap grootschaliger geworden en gedeeltelijk aangetast door de intensivering van de landbouw en rode ontwikkelingen, zoals woningbouw en de aanleg van industrieterreinen en wegen. De laatste decennia is tegen dit laatste deels tegenwicht geboden door zogenaamde ontsnipperingsmaatregelen. Met deze maatregelen wordt geprobeerd de barrièrewerking van de infrastructuur weer op te heffen door bijvoorbeeld wildtunnels aan te leggen. Daarnaast is het van belang nu een handreiking te bieden voor toekomstige afwegingen, betreffende rode ontwikkelingen en bepaalde werkzaamheden in de landbouw die het leefgebied van de das kunnen aantasten.

Met de dassenparagraaf in de hand kan het gemeentebestuur ruimtelijke ontwikkelingen gemotiveerd sturen. Die motivatie is belangrijk, niet alleen als gedachtegang, maar ook om besluiten bij een eventuele procedure overeind te kunnen houden.

Zoals uit hoofdstuk 4 blijkt is het van groot belang te voorkomen dat het leefgebied in de dassenterritoria die deel uitmaken van de migratieroutes en de territoria van zeer slechte kwaliteit, wordt aangetast door bebouwing of aan de landbouw gelieerde werkzaamheden. Als dergelijke ontwikkelingen of werkzaamheden plaatsvinden in de overige dassenterritoria, is dat minder bezwaarlijk omdat deze territoria wat meer draagkracht hebben. Bij ontwikkelingen en werkzaamheden zullen kwaliteitsgerichte compenserende en mitigerende maatregelen getroffen moeten worden, zowel in de dassenterritoria die deel uitmaken van de migratieroutes en de territoria van zeer slechte kwaliteit als in de overige dassenterritoria. De ‘zwaarte’ van de te nemen maatregelen hangt af van de locatie waar de ontwikkelingen of werkzaamheden gepland zijn. Vooropgesteld is, dat er in de migratieroutes géén sprake kan zijn van nieuwvestiging van bedrijven. In paragraaf 5.1.1 wordt beschreven hoe rekening wordt gehouden met de das en de kwaliteit van zijn leefgebied bij de toetsing van aanvragen om vormverandering of vergroting van bouwblokken in het buitengebied. Paragraaf 5.1.2 beschrijft hoe de gemeente rekening houdt met de das en de kwaliteit van zijn leefgebied bij de toetsing van aanvragen om aanlegvergunning. Deze regelingen tasten bestaande rechten niet aan.

5.1.1 Rode ontwikkelingen

De agrarische bedrijven in Brabant, en met name de intensieve veehouderijbedrijven, zijn de afgelopen decennia steeds groter geworden. Het reconstructieplan Peel en Maas houdt al rekening met bouwblokken van 2,5 ha. Dergelijke bouwblokken kunnen grote gevolgen hebben voor de kwaliteit van een dassenterritorium of een migratieroute. Maar wanneer de gemeente bij het vergroten of van vorm veranderen van een bouwblok compenserende en mitigerende maatregelen verplicht stelt, kan de kwaliteit van een dassenterritorium of migratieroute er ook op vooruit gaan: een win-win situatie. In het compensatieschema aanvraag vormverandering of vergroting bouwblok (figuur 5.1) staat welke compenserende en mitigerende maatregelen de gemeente als voorwaarde verbindt aan de vergroting of vormverandering van een bouwblok in het buitengebied. Dit compensatieschema is van toepassing in het gehele buitengebied van de gemeente Boxmeer. Hierbij wordt opgemerkt dat de landbouwontwikkelings-

gebieden (LOG's) en de transformatiezones voor woningbouw en industrieterreinen uit het Uitwerkingsplan Land van Cuijk vrijwel geheel zijn gemedend bij het bepalen van de migratieroutes.

Figuur 5.1 Compensatieschema aanvraag vormverandering of vergroting bouwblok

<p>Aanvraag vormverandering of vergroting bouwblok <u>buiten</u> een migratieroute EN <u>buiten</u> een territorium van zeer slechte kwaliteit</p>
<p>Hier dient naast een goede landschappelijke inpassing een kwaliteitsverbetering van het betreffende territorium plaats te vinden.</p> <p>Minimaal 1 maal de aan het bouwblok toegevoegde oppervlakte dient een natuurbestemming te krijgen in hetzelfde territorium. Agrarisch medegebruik is mogelijk.</p>
<p>Aanvraag vormverandering of vergroting bouwblok <u>binnen</u> een migratieroute EN/OF <u>binnen</u> een territorium van zeer slechte kwaliteit</p>
<p>Hier worden zeer hoge eisen gesteld aan compensatie en mitigatie. Naast een goede landschappelijke inpassing dient een kwaliteitsverbetering van het betreffende territorium plaats te vinden.</p> <p>Minimaal 3 maal de aan het bouwblok toegevoegde oppervlakte dient een natuurbestemming te krijgen in hetzelfde territorium. Agrarisch medegebruik is mogelijk.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Bij een goede landschappelijke inpassing van het bouwplan wordt gedacht aan erfbeplanting. Er dient een erfbeplantingsplan te worden opgesteld, als onderdeel van de aanvraag om vormverandering of vergroting van het bouwblok, dat aansluit bij de karakteristieken van het Boxmeerse landschap die zijn beschreven in het Landschapsontwikkelingsplan. • Bij kwaliteitsverbetering dient rekening gehouden te worden met de factoren waarop het territorium waarin gebouwd wordt mogelijk slecht scoort (zie tabel 4.1). Zo kan er iets gedaan worden aan verbetering van het foerageergebied, verbetering van de burchtlocatie of het bieden van extra bescherming in het gebied bijvoorbeeld door het aanplanten van doornstruweel (zie paragraaf 3.3 eisen aan het leefgebied). • In het geval dat een aanvraag deels binnen en deels buiten een migratieroute of een territorium van zeer slechte kwaliteit ligt, geldt het regime van het gebied waarin het grootste deel van de aanvraag ligt. • Onder agrarisch medegebruik wordt verstaan grasland dat wordt begraaasd door bijvoorbeeld jongvee. • In geval van vormverandering van een bouwblok wordt onder 'de aan het bouwblok toegevoegde oppervlakte' verstaan de oppervlakte die vóór de vormverandering niet in het bouwblok lag.

Kader 5.1 Duurzame Locaties en de dassenparagraaf

De manier waarop omgegaan moet worden met bebouwingswensen vanuit de intensieve veehouderij kan op een drietal manieren worden teruggevoerd naar het Reconstructieplan Peel en Maas. Het gaat hierbij om het begrip Duurzame Locatie. Dat zijn locaties in verwevingsgebied waar de intensieve veehouderij vanaf een bouwblok op maat (bestaand recht) via een wijzingsbevoegdheid kan doorgroeien naar 2,5 ha.

1. In het reconstructieplan staat een voorbehoud bij het gehele beleid ten aanzien van de intensieve veehouderij. Dit voorbehoud houdt in dat het reconstructiebeleid geldt, behoudens voorzover er overwegende bezwaren bestaan vanuit ruimtelijke, landschappelijke, maatschappelijke en/of milieuhygiënische optiek. Het gemeentebestuur zal te allen tijde moeten toetsen of dit voorbehoud van toepassing is. Op basis van deze dassenparagraaf heeft het gemeentebestuur een daadkrachtige motivatie bij het verlenen dan wel weigeren van een bouwvergunning; i.c. verruiming van een bouwblok.
2. De Handleiding Duurzame Locaties uit het reconstructieplan laat zien dat handhaving van de bestaansvoorwaarden van de das op basis van het Streekplan gewaarborgd dient te zijn. De dassenparagraaf biedt het gemeentebestuur de mogelijkheid om de handleiding uit het reconstructieplan voor wat betreft de das gebiedsspecifiek te motiveren.
3. Het gemeentebestuur heeft een zekere vrijheid bij het stellen van randvoorwaarden met betrekking tot het aangeven van duurzame locaties. Bij de beoordelingstabel die in de Handleiding Duurzame Locaties gehanteerd wordt, wordt gesteld, dat **minimaal** met een aantal randvoorwaarden rekening moet worden gehouden. Het gemeentebestuur kan dus onder verwijzing naar de dassenparagraaf behorende bij het landschapsonwikkelingsplan een locatie aanmerken als wel of niet duurzaam.

5.1.2 Landbouw

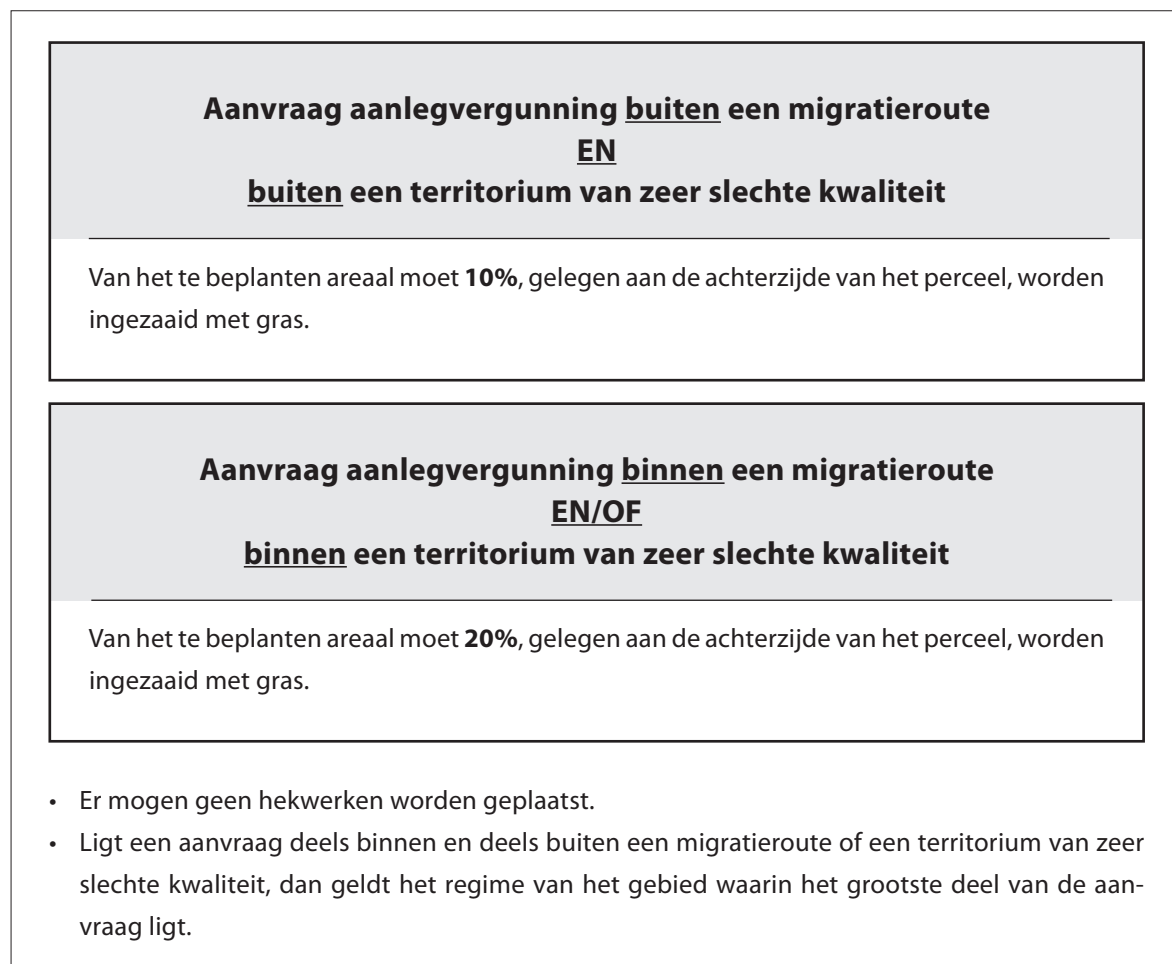
Verschillende aan de landbouw gelieerde werkzaamheden kunnen afbreuk doen aan de kwaliteit van het leefgebied van de das. Denk bijvoorbeeld aan het dempen van sloten, het verlagen van de grondwaterstand, het rooien van beplanting, ontgrondingen en ontzandingen, het plaatsen van verlichting, raster en hekwerk en het uitoefenen van boom- en vaste plantenteelt. In het bestemmingsplan buitengebied wordt opgenomen dat deze werkzaamheden in dassenleefgebied aanlegvergunningplichtig kunnen zijn.

In het Reconstructieplan Peel en Maas is een regeling voor **boom- en vaste plantenteelt** opgenomen die uitgaat van 4 categorieën (zie bijlage 1). De eerste categorie sluit nieuwe teelt op een aantal plekken uit, bijvoorbeeld in het Maasheggengebied. In gebieden die zijn ingedeeld in categorie 2 is nieuwe teelt aanlegvergunningplichtig. De vierde categorie biedt ruime mogelijkheden voor nieuwe teelt. De derde categorie, die de afweging aan de ondernemer overlaat onder de voorwaarde “teelt volgt peil”, ligt over de andere drie, waarbij de voorwaarden van de zwaarste categorie gelden. Op kaart 4 zijn de migratieroutes op de kaart van de regeling voor boom- en vaste plantenteelt geprojecteerd. Uit deze kaart blijkt dat het Reconstructieplan in enkele kleine gebieden gelegen in de migratieroutes ruime mogelijkheden voor nieuwe teelt biedt (categorie 4). Deze kleine gebieden worden in het bestemmingsplan buitengebied in categorie 2 ingedeeld. Daarnaast wordt de regeling voor boom- en vaste plantenteelt ook van toepassing verklaard op **teeltondersteunende voorzieningen**, omdat deze dezelfde invloed hebben op de kwaliteit van het leefgebied van de das als boom- en vaste plantenteelt.

Bij het verlenen van een aanlegvergunning voor boom- en vaste plantenteelt of teelt-ondersteunende

voorzieningen zal de gemeente compenserende en mitigerende maatregelen verplicht stellen, zodat ook hier een win-win situatie ontstaat. In het compensatieschema in figuur 5.2 staat welke maatregelen de gemeente als voorwaarde verbindt aan een aanlegvergunning voor boom- en vaste plantenteelt of teeltondersteunende voorzieningen.

Figuur 5.2 Compensatieschema aanvraag aanlegvergunning voor boom- en vaste plantenteelt of teeltondersteunende voorzieningen

Ook bij het verlenen van een aanlegvergunning voor **overige aanlegvergunningplichtige werkzaamheden** zoals het rooien van houtgewas, het dempen van sloten, diepploegen, egaliseren, enz. zal de gemeente compenserende en mitigerende maatregelen verplicht stellen. De mate waarin de kwaliteit van het territorium door de voorgenomen werkzaamheden zal worden aangetast, is bepalend voor de zwaarte van de maatregelen die de gemeente als voorwaarde aan de aanlegvergunning zal verbinden.

5.2 Kwaliteitsverbetering (zeer) slecht scorende territoria

Teneinde een kwalitatieve verbetering van de dassenterritoria in de gemeente Boxmeer te bereiken verdient het aanbeveling om de slechtst scorende leefgebieden te verbeteren.

Uit analyse van kaart 2 waarop de kwaliteit van de territoria is weergegeven blijkt dat er 5 territoria zijn van zeer slechte kwaliteit. Verder zijn er 2 clusters met uitsluitend leefgebieden van slechte kwaliteit. In deze paragraaf zullen deze leefgebieden en clusters aan de orde komen met een nadere analyse van de

factoren waarop ze slecht scoren en een advies ter verbetering van de kwaliteit. In veel gevallen scoren deze leefgebieden op alle factoren slecht. Hoewel alle 4 factoren van belang zijn voor de kwaliteit van het leefgebied, wordt bij gelijke deelscores in eerste instantie gestreefd naar verbetering van het voedselaanbod (territorium) omdat daarmee op de snelste en meest efficiënte wijze de beste resultaten te bereiken zijn.

Achter de naam van iedere familie staat tussen haakjes het nummer waaronder de familie is terug te vinden in tabel 4.1 en de totaalscore van het leefgebied van de betreffende familie.

Familie Heische Veld (nr. 7, zeer slecht).

Deze familie scoort op alle factoren slecht. Om een verbetering van het leefgebied te bereiken kan in de eerste plaats gedacht worden aan verbetering van het foerageergebied. Dat betekent streven naar meer grasland en de aanleg van kleinschalige landschapselementen. Zoals staat beschreven in het LOP, zullen er in dit gebied nog 2 EVZ's worden aangelegd (nr. 3 en nr. 8). Hierdoor zal het foerageergebied verbeteren.

Familie Groeningsche Veld Oost (nr. 42, zeer slecht).

Deze familie scoort op alle factoren slecht. Oorzaak is het feit dat het leefgebied vrijwel uitsluitend bestaat uit kwekerijen en akkerland. Verbetering zal met name kunnen plaatsvinden door vergroting van het areaal grasland en het aanleggen van kleinschalige landschapselementen. Deze landschappelijke inpassing is al ingepland in het LOP.

Familie Staaijveld (nr. 43, zeer slecht).

Hier ontbreekt het met name aan een goede burchtlocatie. Een aanzienlijke verbetering kan bereikt worden door bijvoorbeeld aanplant op de burchtlocatie. Aanleg van kleinschalige landschapselementen kan verder zorgen voor alternatieve burchtlocaties en een goede beschutting. De gemeente wil in overleg met Staatsbosbeheer zoeken naar een alternatieve burchtlocatie op enkele percelen in de directe omgeving van de huidige burchtlocatie.

Familie Lijnbraak (nr. 48, zeer slecht).

Deze familie scoort op alle factoren slecht. Ook in dit leefgebied kan een verbetering plaatsvinden door met name toepassing van grasland en kleinschalige landschapselementen. Het project Vierlingsbeekse Molenbeek maakt een verbetering van dit leefgebied mogelijk.

Familie Heikantsveld (nr. 52, zeer slecht).

Naast foerageergebied en beschutting ontbreekt het hier met name aan rust en stilte. Het betreft hier een tegen de bebouwing van Overloon gelegen territorium, waar slechts met zeer veel inspanning de nodige rust en stilte bereikt zal kunnen worden. Hierbij kan met name gedacht worden aan de aanleg van singels, houtwallen, heggen, bosjes, steilranden, etc., wat resulteert in zowel bescherming en beschutting als rust, stilte en bovendien alternatieve burchtlocaties. De gemeente gaat in dit leefgebied houtwallen aanplanten langs de weg.

Cluster 1. Dit cluster bestaat uit 7 families.

Familie Rijkevoortsche Broek (nr. 9, slecht).

Het leefgebied van deze familie is een vrij open gebied dat verbeterd kan worden door de aanleg van kleinschalige landschapselementen.

Familie Beugense Broek

(nr. 10, slecht).

Dit gebied is erg nat vanwege de hoge grondwaterstanden. Alternatieve burchtlocaties kunnen verbeterd worden, bijvoorbeeld door deze te beplanten en op deze wijze beschutting en rust te creëren.

Familie Kievitskampen

(nr. 14, slecht).

Hier ontbreekt het met name aan een goed foerageergebied (grasland). Ook landschapselementen kunnen dit gebied verbeteren.

Familie Vilderskampen

(nr. 15, slecht).

Dit is vooral een slecht gebied vanwege het ontbreken van voldoende foeragemogelijkheden en bescherming c.q. beschutting. Alleen door het toepassen van meer grasland en variatie in het landschap (landschapselementen) kan hier optimalisatie plaatsvinden.

Familie De Spronck

(nr. 18, slecht).

Het leefgebied bevindt zich rond de snelweg A73. Het ontbreekt daardoor aan rust en stilte. Verder zullen maatregelen ter bevordering van bescherming en beschutting (kleinschalige landschapselementen) hier een verbetering betekenen.

Familie Sassenkamp

(nr. 17, slecht).

Dit gebied is erg nat en zal mogelijk nog verder vernatten door het verdwijnen van Pompstation Het Broek. Burchtlocaties zullen daardoor nog minder voorhanden zijn. Verdere vernatting betekent wellicht definitief verdwijnen van de familie Sassenkamp. Mogelijk kan verbetering van de landschapsstructuur op de (zeer schaarse) hoger gelegen delen enig soelaas bieden. Dit dient nader onderzocht te worden.

Familie Papenvoortsesteeg

(nr. 16, slecht).

Verbetering van (potentiële) burchtlocaties in de vorm van begroeiing betekent een verbetering. Verder zal de aanleg van kleinschalige landschapselementen die passen in het landschap (zoals houtwallen en bomenrijen) zorgen voor meer bescherming en beschutting.

Cluster 2. Dit cluster bestaat uit 5 families.

Familie Halfweg

(nr. 22, slecht).

Het leefgebied wordt gekenmerkt door een hoge waterstand. Daardoor ontbreekt het vooral aan goede burchtlocaties. Mogelijk betekent de sluiting van het Pompstation Het Broek een verhoging van de grondwaterstand, wat een verdere verslechtering van het leefgebied voor wat betreft burchtlocaties zou inhouden. Er zal dus goed afgewogen moeten worden wat sluiting van het pompstation betekent en op welke wijze hier een verbetering kan plaatsvinden.

Familie Schraalzand West

(nr. 23, slecht).

Voor wat betreft de grondwaterstand geldt hier hetzelfde als voor de familie Halfweg. Het effect van de sluiting van het pompstation is hier echter minder. In dit territorium ontbreken vooral bescherming en beschutting. Bij verbetering kan hierop de nadruk gelegd worden.

Familie Zandsteeg

(nr. 24, slecht).

Het leefgebied is vooral gebaat bij bescherming en beschutting. Aanleg van kleinschalige landschapselementen verdient aanbeveling.

Familie Nieuw Erf

(nr. 29, slecht).

Ook hier kan het leefgebied vooral verbeterd worden door bescherming en beschutting in de vorm van kleinschalige landschapselementen.

Familie Mullemsedijk

(nr. 31, slecht).

Heeft vooral te lijden onder verstoring door betreden van de burcht en directe omgeving. Controle op verstorende activiteiten zal een positieve werking hebben. Verder kan de aanleg van landschapselementen hier zorgen voor beschutting en verrijking van het foerageergebied.

5.3 Kwaliteitsverbetering migratieroutes

In deze paragraaf zal per migratieroute van oost naar west een opsomming worden gegeven van punten die voor verbetering in aanmerking komen. Hierbij is uitgegaan van de kwaliteitssituatie van de dassenterritoria die achtereenvolgens gepasseerd worden. Verbetering vormt voor de betreffende territoria een kwaliteitsimpuls. Opgemerkt dient te worden dat deze opsomming niet uitputtend is, maar slechts een indicatie geeft van mogelijke verbeteringen.

5.3.1 Migratieroute de Viltse Doorsteek

De Viltse Doorsteek is de meest noordelijke migratieroute, die aan de noordzijde wordt begrensd door het dorp Oeffelt en aan de zuidzijde door het dorp Beugen. De migratieroute vormt een oost-westverbinding vanaf de Maas in het oosten naar de gemeentegrens ten noordwesten van de dorpskern Rijkevoort. Gezien van oost naar west passeert de Viltse Doorsteek achtereenvolgens het Maasheggengebied, natuurgebied de Vilt, de spoorlijn Nijmegen- Venlo, de snelweg A73, het Rijkevoortse Broek en het Laageindse Broek met LOG (Landbouwontwikkelingsgebied) (kaart 3).

Er is getracht de voormalige spoorlijn Boxtel- Wesel (het zogenaamde Duits Lijntje) zo veel mogelijk te volgen. Het Duits Lijntje vormt een belangrijke ecologische verbindingszone, die in de nabije toekomst verder geoptimaliseerd zal worden.

▲ Foto 5.1 Maasheggenlandschap

▲ Foto 5.2 Beugenseweg

▲ Foto 5.3 Oversteekplaats zuidzijde Viltseweg

In deze migratieroute komen de volgende punten in aanmerking voor verbetering:

1 **Maasheggenlandschap.**

Hier zijn grote delen van het oorspronkelijke Maasheggenlandschap verdwenen. Als gevolg van kleiwinning verdwijnen nog steeds heggen en wordt het gebied vernat. Gevolg is verschraling en verdwijnen van het leefgebied van de das (foto 5.1),

Verbeteroptie:

Herinrichting als Maasheggengebied. Aanplanten en inboeten van maasheggen, terugbrengen van voedselrijke weilanden. Tevens aandacht voor (potentiële) burchtlocaties en het ontoegankelijk maken van delen van het gebied. Een groot deel van dit gebied wordt historisch monument en zal door middel van nieuwe hagen en graslanden zo veel mogelijk in oude staat worden hersteld.

2 **Beugenseweg / Provincialeweg.**

Hier is onvoldoende begroeiing. Tevens vormt de weg een bedreiging voor overstekende dassen (foto 5.2).

Verbeteroptie:

Inrichten van het gebied aan weerszijden van de weg met algemene maatregelen. Aanleg van voorzieningen, zoals enkele faunatunnels, geleidend raster en beplanting.

3 **Viltseweg.**

Frequent gebruikte oversteekplaats van dassen. Hier ontbreekt echter een faunapassage (foto 5.3 en 5.4).

Verbeteroptie:

Aanleg van voorzieningen, zoals een faunatunnel, geleidend raster en beplanting. Noordzijde van de Viltseweg inrichten met algemene maatregelen.

4 **Duits Lijntje.**

Het Duits Lijntje is hier zo goed als verdwenen door bebouwing, gebruik als fabrieksweg en begroeiing (foto 5.5 en 5.6).

Verbeteroptie:

Herstel en verbetering Duits Lijntje als ecologische verbindingszone.

5 **Territorium familie Heische Veld.**

Dit territorium is van zeer slechte kwaliteit en dient op alle punten verbeterd te worden.

Verbeteroptie:

Verbeteren ten aanzien van: burchtlocaties, foerageergebied, bescherming/beschutting en rust en stilte.

6 **Rijkevoortseweg / Hapsedijk.**

Voor verbetering vatbaar qua begroeiing aan oost- en westzijde en verkeersmaatregelen.

Verbeteroptie:

Inrichten van het gebied aan weerszijden van de weg met algemene maatregelen. Aanleg van voorzieningen, zoals enkele faunatunnels, geleidend raster en beplanting.

7 **Laageindsedijk.**

Voor verbetering vatbaar qua begroeiing aan noord- en zuidzijde en verkeersmaatregelen (foto 5.7).

Verbeteroptie:

Inrichten van het gebied aan weerszijden van de weg met algemene maatregelen. Aanleg van voorzieningen, zoals enkele faunatunnels, geleidend raster en beplanting.

▲ Foto 5.4 Noordzijde Viltseweg

▲ Foto 5.5 Het Duits lijntje nabij steenfabriek in gebruik als opslagplaats

▲ Foto 5.6 Het Duits lijntje nabij steenfabriek in gebruik als opslagplaats

▲ Foto 5.7 Laageindsedijk

5.3.2 Migratieroute 't Maasbroeksch pädje

In het kader van de ontwikkeling van de wijk Maasbroeksche Blokken is indertijd de ecozone Maasbroeksche Blokken aangelegd. Met de aanleg van de ecozone is getracht de oost-west migratiezone voor de das te herstellen, waar deze met de ontwikkeling van de wijk verloren is gegaan. Tevens biedt de ecozone meerwaarde ten aanzien van het vóórkomen en de verspreiding van overige fauna en flora.

Als migratieroute ten behoeve van de das functioneert de zone niet zoals gewenst. Uit onderzoek blijkt dat de das de zone niet gebruikt als foerageergebied, laat staan als migratieroute. Als oorzaak voor dit niet functioneren kunnen de volgende factoren worden genoemd:

- 1 Marginale ontsluiting oostvleugel
- 2 Knelpunt Beugenseweg
- 3 Onvoldoende kwaliteit ecozone als dassenleefgebied
- 4 Ontbreken westvleugel

Deze factoren zullen achtereenvolgens nader verklaard worden waarbij telkens tevens een voorstel voor verbeteringen aangegeven wordt. Uiteindelijk is het doel om aan te geven wat er dient te gebeuren om te komen tot een volwaardige, goed functionerende migratieroute voor de das, 't Maasbroeksch pädje.

1 Marginale ontsluiting aan de oostzijde.

De verbinding vanuit het Maasheggengebied aan de oostzijde met de huidige ecozone bestaat uit een zeer smalle toegang, namelijk een tunnelbuis. Het is voor een das niet vanzelfsprekend om deze toegang te gaan gebruiken, met name om de eenvoudige reden dat dassen er nauwelijks komen. De oorzaak is dat het gebied ten oosten van de ecozone niet aantrekkelijk is als foerageergebied. In de loop der jaren zijn hier veel landschapselementen zoals heggen en houtwallen verdwenen. Waar deze landschaps-elementen in het verleden beschutting en geleiding boden, resteert nu een vrijwel open vlakte (foto 5.8).

Verbeteroptie:

De oostvleugel dient verbeterd te worden als leefgebied. Het herstellen en terugbrengen van de kleinschalige landschapselementen in het Maasheggengebied ten oosten van de ecozone, in combinatie met het garanderen van een goed voedselaanbod (grasland) kan ervoor zorgen dat de das dit gebied op zijn voedseltochten bezoekt. Een volgende logische stap is dat de ecozone bereikt wordt.

▲ Foto 5.8 Maasheggengebied ten oosten van 't Maasbroeksch pädje

2 Knelpunt Beugenseweg.

Het betreden van de huidige ecozone vormt voor de das een barrière. De toegang wordt gevormd door uitsluitend een tunnelbuis. De ingang van de tunnelbuis ligt onder het viaduct Overbiest (foto 5.9). De passage in het viaduct is voor mensen toegankelijk. Hier is regelmatig verstoring van (hang-) jongeren die hinder veroorzaken in de vorm van geluidsoverlast en het deponeren van afval. Een andere reden die het onaantrekkelijk maakt voor de das om de tunnel en dus de ecozone te betreden is lichthinder. Op het moment dat de das actief is ('s avonds) branden er een viertal straatlantaarns aan de westzijde van het viaduct en bovendien een lamp in het viaduct. De aanwezigheid van licht maakt het voor een das onaantrekkelijk om de tunnelbuis en dus de ecozone te betreden. Een verdere reden die de das weerhoudt van het betreden van de ecozone is de aanwezigheid van geluid en geuren op het fietspad Beugenseweg en in en rond de woonwijk Maasbroeksche Blokken. Met name het fietspad, dat 's avonds vrij intensief gebruikt wordt door fietsers en wandelaars met honden, is een aanzienlijke belemmering voor de das. Dit omdat de huidige toegangszone voor een deel parallel loopt aan het fietspad. Naarmate de nacht vordert wordt de directe overlast door mensen en honden minder, de geurhinder blijft aanwezig. De ontwikkelingen met betrekking tot bedrijventerrein Sterckwijck zullen ongetwijfeld leiden tot een intensiever gebruik van het fietspad, met alle nadelige gevolgen van dien.

Verbeteroptie:

Het viaduct onder de Beugenseweg moet volledig voor de das toegankelijk worden gemaakt. Het viaduct moet ontoegankelijk worden gemaakt voor mensen en honden. Verder dient de passage donker gemaakt te worden. Het verdient aanbeveling te overwegen om het fietspad - dat momenteel gescheiden van de Beugenseweg ligt - langs de Beugenseweg en over het viaduct te leiden. Door het verdwijnen van het huidige fietspad kan de ecozone doorgetrokken worden tot het viaduct en de dassentunnel onder het fietspad verdwijnen. Op die manier ontstaat er een open verbinding van het viaduct naar de ecozone, zodat de das een vrije doorgang zonder enige hindernis krijgt. Uiteraard dient ook de verlichting langs het huidige fietspad te verdwijnen, zodat daar van lichthinder geen sprake meer is. Overlast vanuit de wijk Maasbroeksche Blokken kan hooguit verminderd worden door toepassing van opgaande begroeiing en de aanleg van een lage geluidswal.

▲ Foto 5.9 Tunnelbuis onder viaduct Overbiest

▲ Foto 5.10 Huidige ecozone Maasbroeksche Blokken

▲ Foto 5.11 Huidige ecozone Maasbroeksche Blokken

3 Onvoldoende kwaliteit ecozone als dassenleefgebied.

De huidige ecozone Maasbroeksche Blokken voldoet niet aan de eerder beschreven eisen die aan een volwaardige migratieroute gesteld worden. De 4 factoren (foerageergebied, burchtlocatie, bescherming en beschutting, rust en stilte) zullen in voldoende mate aanwezig moeten zijn voor een goed functionerende verbinding. In dat opzicht vormt de huidige ecozone momenteel een suboptimaal leefgebied voor de das. Als foerageergebied voldoet de zone absoluut niet. Vanwege het feit dat de van oorsprong aanwezige vruchtbare grond is verwijderd en het gebied verschaald is, valt er voor een das weinig voedsel te bemachtigen. De grond is vrij droog en onvruchtbaar, waardoor nauwelijks regenwormen voorhanden zijn. Ook andere voedselbronnen zijn nauwelijks aanwezig. Dit wordt volstrekt niet gecompenseerd door de breedte van de ecozone, die maximaal 200 meter bedraagt, terwijl 500 meter aanbevolen wordt (foto 5.10 en 5.11).

Verbeteroptie:

Het verdient aanbeveling om de migratieroute over een aanzienlijke lengte te verbreden tot de vereiste 500 meter. Verder dient zowel in de bestaande ecozone als in het nog te ontwikkelen deel voldoende bescherming en beschutting te worden gecreëerd in de vorm van kleinschalige landschapselementen. Verstoring door licht-, geluids- en geuoverlast dient voorkomen te worden. Om voldoende rust en stilte te waarborgen zal 't Maasbroeksch pädje ontoegankelijk moeten zijn voor mensen en honden.

4 Ontbreken westvleugel.

Ten westen van de huidige en geplande ecozone is er momenteel geen voortzetting. De migratieroute zal westwaarts door moeten lopen tot en aan moeten sluiten op een natuurgebied, zoals het Sint Anthonisbos bij Sint Anthonis en de Molenheide bij Mill.

Verbeteroptie:

Het doortrekken van de migratieroute betekent dat ten westen van de huidige ecozone een volwaardig leefgebied moet worden gecreëerd met een breedte van 500 meter. In dit leefgebied dienen alle factoren (foerageergebied, burchtlocatie, bescherming en beschutting, rust en stilte) in voldoende mate aanwezig te zijn. Het doortrekken van de migratieroute richting Sint Anthonisbos en Molenheide betekent dat de totale zone binnen de gemeente Boxmeer zo'n 6 kilometer lang dient te worden.

Eindconclusie:

Zelfs wanneer zeer uitgebreide maatregelen worden genomen (tegen zeer hoge kosten), is het niet aannemelijk dat de das van deze migratieroute gebruik zal maken. Dat houdt in dat de gehele verstedelijkingsband van Sambeek tot en met Beugen een flinke barrière vormt in de oost-west migratie van de das. De gemeente Boxmeer heeft de verplichting hier een verbindingzone tot stand te brengen vanuit het Uitwerkingsplan Land van Cuijk.

Aanbeveling:

Er wordt een convenant opgesteld waarin de Gemeente Boxmeer, de Provincie Noord-Brabant, de Brabantse Milieufederatie, de Milieuvereniging Land van Cuijk en de Dassenwerkgroep Brabant onder andere het volgende afspreken:

- Het is onmogelijk 't Maasbroeksch pädje met het daarvoor beschikbare bedrag zodanig in te richten dat het voldoet aan de eisen die aan een migratieroute worden gesteld. 't Maasbroeksch pädje zal dan ook niet verder worden doorgetrokken naar het westen en er zullen geen verdere pogingen tot verbetering van deze migratieroute worden ondernomen.
- Het bedrag dat was begroot voor het verder doortrekken van 't Maasbroeksch pädje wordt ingezet in de overige 4 migratieroutes en bij voorkeur in de Viltse Doorsteek. Investerings zijn met name hier van belang omdat ze dan ten goede komen aan dezelfde dassenfamilies, die door de verstedelijkingsband worden benadeeld.

5.3.3 Migratieroute de Radioroute

De Radioroute loopt, gezien van oost naar west, vanaf de Maas via de Vortumsche Bergen richting de spoorlijn Nijmegen - Venlo. Vanaf de spoorlijn wordt de Sambeeksche Uitwatering gevolgd om te eindigen bij de snelweg A73, die hier de gemeentegrens vormt (kaart 3). Er is bewust voor gekozen om aan de oostflank de Sambeeksche Uitwatering niet te volgen omdat hier de bebouwing een barrière vormt en de optimale breedte van 500 meter niet gehaald zou worden.

In deze migratieroute komen de volgende punten in aanmerking voor verbetering:

1 Maasheggengebied.

De Maasheggen ter hoogte van de veerpont Sambeek - Afferden zijn niet optimaal (foto 5.12).

Verbeteroptie:

De Maasheggen kunnen aanzienlijk verbeterd worden door verdichting en inboeten.

2 De Malders.

Het gebied de Malders tussen de Vortumsche Bergen en de Grotestraat (voormalige provinciale weg) is een groot, open akkercomplex (foto 5.13).

Verbeteroptie:

Inrichten van het gebied de Malders met kleinschalige landschapselementen, zoals heggen en houtwallen.

3 Grotestraat ten noorden van Vortum-Mullem.

De weg vormt een bedreiging voor overstekende dassen (foto 5.14).

Verbeteroptie:

Aanleg van voorzieningen, zoals een of meerdere faunatunnels, geleidend raster en beplanting.

▲ Foto 5.12 Maasheggengebied ter hoogte van veerpont Sambeek – Afferden

▲ Foto 5.13 *De Malders*

▲ Foto 5.14 *Grotestraat ten noorden van Vortum-Mullem*

▲ Foto 5.15 Sambeekse Uitwatering

▲ Foto 5.16 Sambeekse Uitwatering

▲ Foto 5.17 Dassentunnel onder A73 met ingang in watervoerende sloot

▲ Foto 5.18 Dassentunnel onder A73 met ingang in watervoerende sloot

4 Mullemsche Veld.

Het Mullemsche Veld is een groot, open akkercomplex.

Verbeteroptie:

Inrichten van het gebied Mullemsche Veld met kleinschalige landschapselementen, zoals heggen en houtwallen. Grasland zou een aanzienlijke verbetering vormen.

5 Sambeekse Uitwatering.

Aan weerszijden is het gebied erg open en biedt weinig dekking en beschutting (foto 5.15 en 5.16).

Verbeteroptie:

Zowel ten noorden als ten zuiden van de Sambeekse Uitwatering het gebied inrichten met algemene maatregelen. In het LOP is al opgenomen dat er gezorgd zal worden voor landschappelijke inpassing langs de Sambeekse Uitwatering.

6 Snelweg A73.

De snelweg A73 dient gepasseerd te worden via dassentunnels. Deze laten echter te wensen over (foto 5.17, 5.18 en 5.19).

Verbeteroptie:

De tunnels onder de A73 zijn vrijwel zonder uitzondering aan de oostzijde alleen te bereiken via een sloot die een groot gedeelte van het jaar watervoerend is. Hier dienen oversteekplaatsen te komen. Verder staat in meerdere tunnels water. Ook deze situatie dient verbeterd te worden. De aanwezige dassentunnels moeten beter ontsloten worden door middel van geleidende aanplant.

▲ Foto 5.19 Dassen-tunnel onder A73 met ingang in watervoerende sloot

5.3.4 Migratieroute de Hondsborgpassage

De Hondsborgpassage loopt vanaf de Maas in het oosten via de zuidzijde van Vierlingsbeek richting spoorlijn Nijmegen - Venlo. Vervolgens buigt de route af naar het noorden en loopt via de snelweg A73 en de bosgebieden ten noorden van Overloon naar het westen. Het LOG (Landbouwwontwikkelingsgebied) Overloons Vlak wordt aan de noordzijde gepasseerd (kaart 3).

In deze migratieroute komen de volgende punten in aanmerking voor verbetering:

1 Maasheggengebied.

De Maasheggen zijn op deze locatie in de loop de jaren drastisch verslechterd en op veel plaatsen verdwenen (foto 5.20).

Verbeteroptie:

De Maasheggen kunnen aanzienlijk verbeterd worden door verdichting en inboeten.

2 Grotestraat ten zuiden van Vierlingsbeek.

De weg vormt een bedreiging voor overstekende dassen.

Verbeteroptie:

Aanleg van voorzieningen, zoals een of meerdere faunatunnels, geleidend raster en beplanting.

3 Akkercomplex tussen Oeffeltse Raam en snelweg A73.

Dit is een groot, open akkercomplex (foto 5.21).

Verbeteroptie:

Inrichten van het gebied met kleinschalige landschapselementen, zoals heggen en houtwallen.

▲ Foto 5.20 Maasheggengebied ter hoogte van de Hogeweg

▲ Foto 5.21 Akkercomplex tussen Oeffeltse Raam en snelweg A73

▲ Foto 5.22 Overloonseweg

▲ Foto 5.23 Hondenbergse en Stevensbeekse bossen

▲ Foto 5.24 Stevensbeekseweg

▲ Foto 5.25 Duivenbos

▲ Foto 5.26 Oploseweg

4 Overloonseweg.

Dit is een beruchte doodrijdlocatie. In het kader van de natuurontwikkeling Oeffeltse Raam zijn voorzieningen aangelegd ten westen van het bosgebied Koudenhoek. Enige verbetering is gewenst (foto 5.22).

Verbeteroptie:

De aanwezige voorzieningen kunnen verbeterd worden door middel van extra tunnels (zowel ten oosten van het bosgebied Koudenhoek als onder kruisende zandwegen) en geleidend raster, vluchtpoortjes en geleidende aanplant. In de aangelegde tunnel staat water, waardoor deze niet gebruikt wordt.

5 Hondenbergse en Stevensbeekse Bossen.

De bossen zijn monotoon en bieden weinig foerageermogelijkheden (foto 5.23).

Verbeteroptie:

Door middel van het creëren van open plekken kan variatie en een vergroting van het voedselaanbod bereikt worden. Ook het omvormen naar loofbos kan hieraan bijdragen.

6 Stevensbeekseweg.

Hier zijn geen voorzieningen aanwezig (foto 5.24).

Verbeteroptie:

Aanleg van voorzieningen, zoals een of meerdere faunatunnels en geleidend raster.

7 Duivenbos.

Zowel ten noorden als ten zuiden van de Hondenbergse Bossen is volop grasland. Er is echter weinig begroeiing aanwezig (foto 5.25).

Verbeteroptie:

Algemene maatregelen ten behoeve van bescherming en beschutting, zoals de aanplant van kleinschalige landschapselementen, kunnen zorgen voor een aanzienlijke kwaliteitsverbetering.

8 Oploseweg.

Hier zijn geen voorzieningen aanwezig (foto 5.26).

Verbeteroptie:

Aanleg van voorzieningen, zoals een of meerdere faunatunnels en geleidend raster.

9 Duivenbosweg.

Ook hier zijn geen voorzieningen aanwezig (foto 5.27).

Verbeteroptie:

Aanleg van voorzieningen, zoals een of meerdere faunatunnels en geleidend raster.

10 Overloons Vlak.

Dit is een zeer open gebied met uitgestrekte akkercomplexen. (foto 5.28)

Verbeteroptie:

Algemene maatregelen ten behoeve van bescherming en beschutting, zoals de aanplant van kleinschalige landschapselementen. Aanleg van grasland zorgt voor een vergroting van het voedselaanbod, wat zeer wenselijk is als door de ontwikkeling van het LOG (Landbouwontwikkelingsgebied) Overloons Vlak een aanzienlijk deel van het foerageer-gebied van de dassenfamilie Vlakdijk verdwijnt.

▲ Foto 5.27 Duivenbosweg

▲ Foto 5.28 Overloons vlak

5.3.5 Migratieroute de Grensweg

De Grensweg is de meest zuidelijke migratieroute. De route loopt van oost naar west van de maasoever aan de noordzijde van Maashees tot voorbij het Overloonsche Vlak (Siberië). Gezien van oost naar west passeert de Grensweg achtereenvolgens het gebied tussen Maashees en Holthees, de spoorlijn Nijmegen - Venlo, de snelweg A73, de Overloonsche en de Helderse Duinen en het Overloonsche Vlak met LOG (Landbouw-ontwikkelingsgebied) (kaart 3).

1 **De Breid.**

Dit gedeelte van de weg staat bekend als doodrijdlocatie. Ook qua begroeiing en voedselaanbod kan een en ander verbeterd worden (foto 5.29 en 5.30).

Verbeteroptie:

Inrichten van het gebied aan weerszijden van de weg met algemene maatregelen. Aanleg van voorzieningen, zoals een of meerdere faunatunnels, geleidend raster en beplanting. De kwaliteit van aangrenzende territoria kan verbeterd worden door verbetering van het voedselaanbod (met name grasland).

2 **Broekweg.**

Met name op het gebied van bescherming en beschutting en burchtlocaties kan een en ander verbeterd worden (foto 5.31). Voor maatregelen is afstemming met de gemeente Venray (Limburg) gewenst.

Verbeteroptie:

Inrichten van het gebied aan weerszijden van de weg met kleinschalige landschapselementen, zoals heggen en houtwallen, met name daar waar al natuurlijke hoogteverschillen aanwezig zijn. Door gebruik te maken van deze hoogteverschillen ontstaan potentiële burchtlocaties. Ter hoogte van de huidige (hoofd-) burcht van de dassenfamilie Broekweg is een faunatunnel wenselijk. Ook rust is een belangrijke factor.

▲ Foto 5.29 De Breid, oostzijde

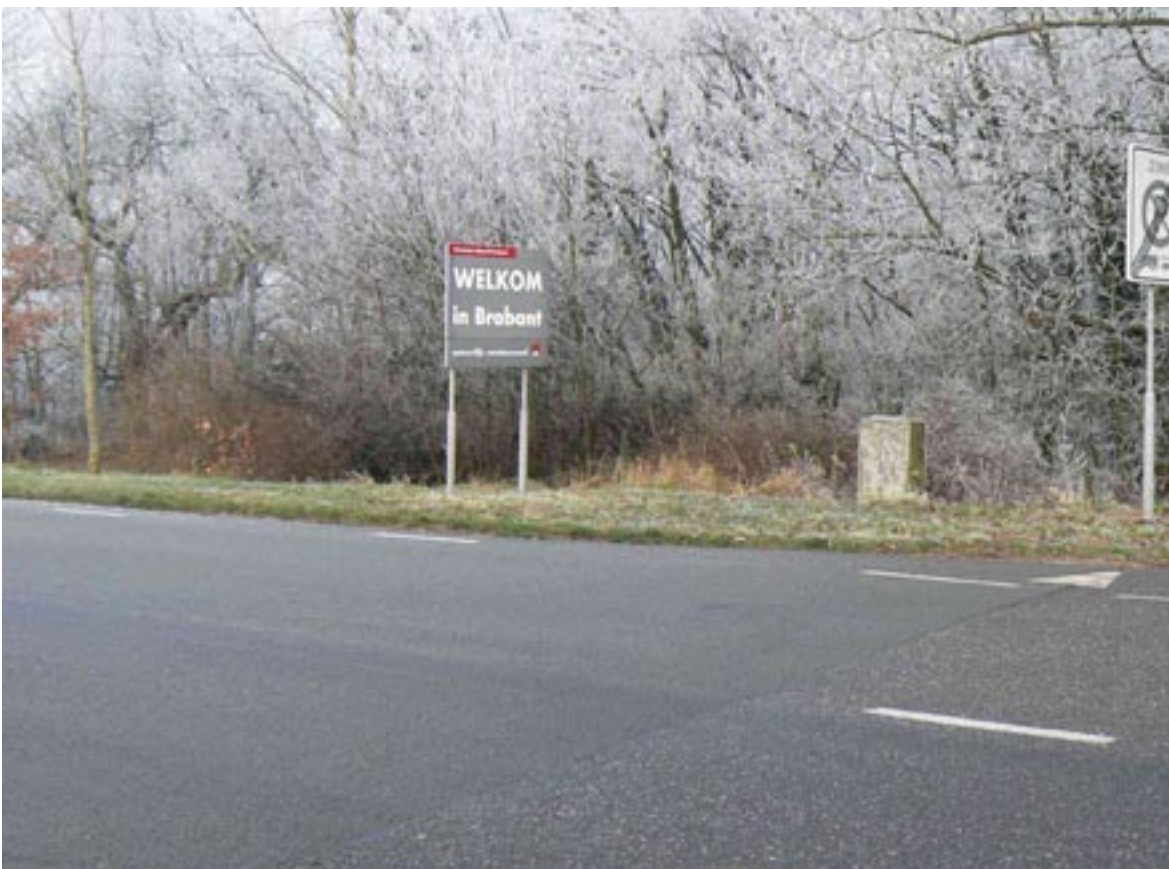
▲ Foto 5.30 De Breid, westzijde

▲ Foto 5.31 Foerageergebied langs de Broekweg

▲ Foto 5.32 Afleidingskanaal, Overloonsche Duinen

▲ Foto 5.33 Venraijseweg, geen faunatunnels

▲ Foto 5.34 Gebied langs Venraijseweg

▲ Foto 5.35 Merseloseweg / Loonseweg

3 Afleidingskanaal/Overloonsche Duinen.

Momenteel zijn de territoria kwalitatief goed. Het foerageergebied van de er levende dassenfamilies is kwalitatief vrij goed. Het bevindt zich echter volledig op grondgebied van de gemeente Venray en de Provincie Limburg, die plannen hebben om 15,6 hectare van het gebied in het kader van natuurontwikkeling te versralen. Dit vormt een regelrechte bedreiging voor beide families en voor de migratieroute (foto 5.32).

Verbeteroptie:

Vergaande compensatie ten aanzien van de voorgenomen ontwikkelingen.

4 Venraijseweg.

De weg vormt een bedreiging voor overstekende dassen (foto 5.33 en 5.34).

Verbeteroptie:

Inrichten van het gebied aan weerszijden van de weg met algemene maatregelen. Aanleg van voorzieningen, zoals enkele faunatunnels, geleidend raster en beplanting.

5 Merseloseweg / Loonseweg.

De weg vormt een bedreiging voor overstekende dassen (foto 5.35).

Verbeteroptie:

Inrichten van het gebied aan weerszijden van de weg met algemene maatregelen. Aanleg van voorzieningen, zoals enkele faunatunnels, geleidend raster en beplanting.

6 Overloonsche Vlak.

Dit is een erg open gebied met vrijwel uitsluitend grootschalig akkerland.

Verbeteroptie:

Inrichten van het gebied met algemene maatregelen. Met name grasland en de aanleg van kleinschalige landschapselementen kan het als slecht gekwalificeerde territorium van de dassenfamilie vlakdijk aanzienlijk verbeteren.

5.4 Overige maatregelen

Maatregelen die de kwaliteit van het dassenleefgebied verbeteren

In paragraaf 5.3 is beschreven hoe de kwaliteit van de (zeer) slecht scorende territoria verbeterd kan worden. Maatregelen die specifiek zijn gericht op (het leefgebied van) de das zijn echter niet de enige maatregelen waarmee de kwaliteit van het dassenleefgebied verbeterd kan worden. Ook meer algemene maatregelen zoals het aanleggen van fauna-voorzieningen, het inrichten van ecologische verbindingzones en de aanleg van kleinschalige landschapselementen leveren hier een bijdrage aan. De gemeente kan bij alle projecten die voortkomen uit het Landschapsonwikkelingsplan rekening houden met de eisen die de das stelt aan zijn leefgebied (zie paragraaf 3.3).

Grondverwerving

Het bestemmingsplan en het aanlegvergunningstelsel bieden de gemeente niet altijd voldoende mogelijkheden om verstoring van een dassenburcht te voorkomen. In die situaties kan de gemeente het perceel waarop een burcht ligt aankopen. Het perceel kan vervolgens ontoegankelijk gemaakt worden, bijvoorbeeld door het aanplanten van doornstruweel, waarmee rust gegarandeerd is. Door op strategische plaatsen in een migratieroute of slecht scorend leefgebied landbouwpercelen aan te kopen en deze vervolgens in te zaaien met gras, kan de gemeente de kwaliteit van het foerageergebied verbeteren.

Subsidiereregelingen

In gevallen waarin grondverwerving geen optie is, kan een subsidieregeling uitkomst bieden. De gemeente kan grondeigenaren subsidie verstrekken wanneer zij maatregelen treffen die de kwaliteit van het dassenleefgebied verbeteren. Denk hierbij aan de aanleg van permanent grasland, bemesting met stalmest in plaats van gier of kunstmest, het aanleggen van kleinschalige landschapselementen, het verbeteren van perceels- en akkerranden en het tegengaan van belemmerende perceelsafscheidingsen.

▲ Beschermende maatregelen voor overstekende dassen

Maatregelen die rust en stilte bevorderen

Ook op andere beleidsterreinen dan ruimtelijke ordening en landschapsbeheer kan de gemeente rekening houden met de das. Zo kan de gemeente rekening houden met de das bij het plaatsen en beheren van straatverlichting. Duisternis is vooral van belang op de burchtlocatie maar ook in zijn foerageergebied preferert de das duisternis. Daarnaast kan de gemeente bij de afhandeling van vergunningaanvragen voor evenementen rekening houden met de das. De locatie en het tijdstip waarop een evenement gehouden wordt, moet zo gekozen worden dat het evenement niet tot verstoring leidt. In veel gevallen zullen daarnaast voorwaarden aan de evenementenvergunning verbonden moeten worden om verstoring te voorkomen. Ook in haar recreatiebeleid kan de gemeente rekening houden met de das. Voordat een bepaalde recreatieve ontwikkeling toegestaan wordt, moet duidelijk zijn dat het betreffende gebied voldoende draagkracht heeft om de gevolgen van deze ontwikkeling op te vangen. Met het afsluiten van wegen voor gemotoriseerd verkeer kan ervoor gezorgd worden dat onnodige overlast wordt voorkomen.

Flora- en faunawet (1 april 2002)

De bescherming van planten en dieren is vastgelegd in de Flora- en faunawet. Deze wet legt aan iedereen een zorgplicht op voor alle in het wild levende planten en dieren en hun directe leefomgeving. Dit houdt in dat menselijk handelen geen nadelige gevolgen voor flora en fauna mag hebben. Daarnaast bevat de Flora- en faunawet een aantal verbodsbepalingen om ervoor te zorgen dat in het wild levende soorten zoveel mogelijk met rust worden gelaten. Deze verbodsbepalingen houden onder andere in dat beschermde inheemse diersoorten (waaronder de das) niet verontrust, gedood, verwond of gevangen mogen worden. Ook de holen, nesten of andere plaatsen waar deze dieren verblijven zijn beschermd en mogen dus niet beschadigd, vernield of verstoord worden.

Hoewel de gemeente niet het bevoegd gezag is voor de Flora- en faunawet, biedt de wet wel de volgende concrete mogelijkheden:

- De gemeente kan bij het beheer van haar bossen en andere gronden werken volgens een vastgestelde gedragscode om onbedoelde verstoring van flora en fauna te voorkomen. Deze gedragscode kan worden gebruikt bij de voorbereiding, begeleiding en uitvoering van werkzaamheden. Ook van bedrijven en (vrijwilligers-)organisaties die in opdracht van de gemeente werken kan de gemeente verlangen dat zij volgens deze gedragscode werken.
- De gemeente kan de provincie verzoeken alle dassenburchten op haar grondgebied aan te wijzen als beschermde leefomgeving. Deze aanwijzing maakt het mogelijk om bepaalde handelingen die een dassenburcht kunnen verstoren of aantasten te verbieden of slechts onder strenge voorwaarden toe te staan.

Monitoring

De kwaliteit van de diverse territoria is bepaald aan de hand van een viertal indicatoren, te weten burchtlocatie, foeragegebied, rust en stilte en bescherming en beschutting. Om de kwaliteit van de diverse dassenterritoria te kunnen bewaken verdient het aanbeveling om bijvoorbeeld in 2011 de territoria weer aan de hand van deze indicatoren te laten beoordelen. Zo kan men ook beoordelen of er een verbetering heeft plaats gevonden in de vier migratieroutes en of de slecht scorende gebieden er beter op zijn geworden. Op een eenvoudige – weliswaar grofmazige – manier kan men verder door de totaalscores per migratieroute te vergelijken met de score over enkele jaren, vaststellen of de beoogde vooruitgang ook gerealiseerd is.

Daarnaast verdient het aanbeveling om de grenzen van de dassenterritoria na enkele jaren opnieuw in kaart te brengen. Deze grenzen zijn namelijk niet statisch. Er kunnen territoria verdwijnen en nieuwe territoria ontstaan. Bestaande territoria kunnen groter of kleiner worden.

De gemeente Boxmeer dient natuurlijk ook de actuele situatie in de gaten te blijven houden door goed te handhaven. Ook dient er aan het eind van de periode een overzicht te zijn van het aantal aangevraagde c.q. verleende vergunningen, zowel met betrekking tot bouwen als grondgebruik, waarbij tevens de compensatie in beeld dient te zijn.

Epiloog

De samenwerking tussen de Dassenwerkgroep Brabant, de Milieuvereniging Land van Cuijk en de Brabantse Milieufederatie aan de ene kant met de gemeente Boxmeer, zowel bestuurlijk als ambtelijk, aan de andere kant is intensief en goed geweest. Steeds is geprobeerd de doelen voor ogen te houden en daarbij de middelen te kiezen die de meeste kans van slagen inhielden. Soms hadden de opstellers van de dassenparagraaf willen kiezen voor een ambitieuzere benadering van het ruimtegebruik. Voor het verkrijgen van voldoende draagvlak was het echter soms noodzakelijk de lat niet te hoog te leggen. Hoewel deze suboptimale invulling voor de das misschien niet het complete ideaalplan heeft opgeleverd, biedt de dassenparagraaf - bij effectieve uitvoering - voldoende gereedschap om het leven van de das en dat van alle soorten om hem heen te verbeteren.

Begrippenlijst

- **Burcht:**
ondergronds gangenstelsel dat het onderkomen van de das vormt.
- **Dassenleefgebied:**
gebied waarin dassen voorkomen.
- **Ecologische verbindingzone (EVZ):**
verbindingzone ten behoeve van flora en fauna. Een EVZ is over het algemeen niet breder dan 50 meter.
- **Foerageren:**
voedsel zoeken.
- **Kamer:**
ondergrondse ruimte waar de das in de burcht verblijft.
- **LOP:**
Landschapsontwikkelingsplan.
- **Mestputje:**
kuiltje waarin de das zijn mest deponeert. Wordt niet zoals door een kat afgedekt.
- **Migratieroute:**
route waarlangs de das zich verplaatst op zoek naar een nieuw of bestaand leefgebied.
- **Pijp:**
hol voor het betreden van en verplaatsen binnen de burcht.
- **Populatie:**
een aantal dieren van dezelfde soort. Om te spreken van een levensvatbare populatie dient sprake te zijn van een minimaal aantal dieren dat zich onderling voortplant.
- **Snuitputje:**
kuiltje in de grond, veroorzaakt door de snuit van een foeragerende das.
- **Stepping stone (stapsteen):**
locatie die als leefgebied fungeert bij nieuwvestiging van een diersoort in een gebied.
- **Territorium:**
gebied waar gefoerageerd wordt en dat tegen soortgenoten verdedigd wordt.
- **Vluchtpijp:**
hol waarin de das bij onraad wegvlucht.
- **Wissel:**
vast looppaadje.

Grondgebruik ten aanzien van de boom- en vaste plantenteelt in het hele reconstructiegebied Peel en Maas

Strategie: sturen op kwaliteiten

De ontwikkelingsmogelijkheden voor boom- en vaste plantenteelt zijn afhankelijk van de kwaliteiten die in een specifiek gebied voorkomen. Voor het hele reconstructiegebied, dus inclusief het accentgebied boom- en vaste plantenteelt, worden vier categorieën gebieden onderscheiden. Hierbij geldt dat bij categorie 1 geen mogelijkheden zijn voor boom- en vaste plantenteelt en bij categorie 4 veel ontwikkelingsruimte is. De categorieën 2 en 3 zitten hier tussenin.

De 4 categorieën zijn op kaart weergegeven (zie kaart 4) en overlappen elkaar soms. Als dit het geval is, wordt er uitgegaan van een getrapte opbouw (categorie 1 gaat boven categorie 2, categorie 2 boven categorie 3, etc.). Hierbij is alleen de beschikbare regionale informatie meegenomen; de lokale natuur- en landschapswaarden dienen bij de vertaling in het bestemmingsplan buitengebied door de gemeenten zelf te worden toegevoegd. Ook de exacte begrenzing dient op lokaal niveau plaats te vinden. Tenslotte geldt dat bij de vertaling in het bestemmingsplan onderstaande tekst leidend is. De kaart heeft een attenderingsfunctie.

Categorie 1: *Gebieden waar boom- en vaste plantenteelt wordt afgebouwd / voorkomen*

In de volgende gebieden is de ontwikkeling van boom- en vaste plantenteelt strijdig met de aanwezige kwaliteiten:

- bestaand bos- en natuurgebied;
- bestaand stedelijk gebied;
- beekdalen;
- archeologische monumenten;
- het Maasheggengebied;
- wijstgronden;
- concreet begrensde waterbergingsgebieden;
- leefgebied kwetsbare soorten;
- de reservaat- en natuurontwikkelingsgebieden van de EHS;
- eventuele gebieden met specifieke (lokale) natuur-, hydrologische en landschappelijke waarden (bijv. steilrand).

Categorie 2: *Gebieden waar ten aanzien van boom- en vaste plantenteelt een maatschappelijke afweging door de overheid moet plaatsvinden of de natuur-, landschappelijke en/of hydrologische waarden niet worden aangetast.*

- Gebieden waar de (regionale) natuur-, landschappelijke en hydrologische waarden beschermd dienen te worden:

Natuurwaarden:

- struweelvogels;
- dassen. Een groot deel van het accentgebied is aangewezen als dassenleefgebied. Om zeker te stellen dat met ontwikkeling van de boom- en vaste plantenteelt in het accentgebied geen barrière voor de das ontstaat, wordt ter hoogte van Zevenhutten een corridor voor de dassen gerealiseerd. Een doelmatige inrichting van deze dassencorridor is onlosmakelijk verbonden met de ontwikkelingsmogelijkheden voor de boom- en vaste plantenteelt in het accentgebied. De corridor moet dusdanig worden vormgegeven dat deze voldoet aan de ecologische eisen die er vanuit die functie voor de das aan gesteld worden. De invulling van de corridor zal op lokaal niveau door de betrokken partijen worden uitgewerkt;
- natuurontwikkelingsgebied van de GHS;

Landschappelijke en hydrologische waarden:

- openheid, historische groenstructuren en archeologische waarden;
- aardkundig waardevol gebied;
- 500 meter rondom natte natuurparels. Opgemerkt dient te worden dat in deze gebieden o.a. een aanlegvergunning noodzakelijk is voor de aanleg van drainage en onderbemaling;
- Belvédèregebied 'Maasvallei';
- Gebieden waar de natuur-, landschappelijke en hydrologische waarden volgens inventarisaties van gemeenten beschermd dienen te worden:

Natuurwaarden:

- eventueel lokaal voorkomende waarden;

Landschappelijke en hydrologische waarden:

- oude bolle akkercomplexen;
- openheid;
- eventueel andere lokaal voorkomende waarden.

Categorie 3: Gebieden waar voor boom- en vaste plantenteelt nu of in de toekomst mogelijk randvoorwaarden gelden en waar de ondernemer zelf de afweging moet maken of zijn bedrijfsvoering past binnen deze randvoorwaarden:

- Gebieden die op termijn mogelijk natter worden en waar nadrukkelijk geldt: teelt volgt peil. Het gaat om de volgende gebieden:
 - de gebieden met kans op te nat (categorieën I, II en II* en III van de provinciale waterattentiekaart);
 - zoekgebieden regionale waterberging;
 - zoekgebied rivierverruiming;
- Gebieden waar (op termijn mogelijk) extra maatregelen worden genomen ter verbetering van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit:
 - waterkwaliteitsbuffers en brongebieden voor de natuurgebieden waar prioriteit wordt gegeven aan waterkwaliteit;
 - grondwaterbeschermingsgebieden.

Categorie 4: Gebieden waar ruime mogelijkheden zijn voor boom- en vaste plantenteelt.

In de gebieden die niet tot de bovenstaande categorieën behoren zijn ruime mogelijkheden voor boom- en vaste plantenteelt.

Lokale vertaling gewenst grondgebruik

De gemeenten en de waterschappen zullen in respectievelijk hun bestemmingsplannen buitengebied en de keur het bovenstaande regelen. Daarbij vindt de begrenzing op perceelsniveau plaats. Hierbij geldt per categorie verschillend beleid.

- **Categorie 1-gebieden:** boom- en vaste plantenteelt worden middels strijdig gebruik in het bestemmingsplan geweerd.
- **Categorie 2-gebieden:** randvoorwaarden voor behoud worden in keur en bestemmingsplannen benoemd. Om de natuur- en landschappelijke waarden te beschermen nemen de gemeenten in hun bestemmingsplan op dat voor het aanbrengen van beplantingen ten behoeve van de boom- en vaste plantenteelt een aanlegvergunning nodig is. Hierbij kan -afhankelijk van de kwaliteiten in het gebied - onderscheid worden gemaakt tussen lage (<1,5 meter) en hoge (>1,5 meter) teelten. Regulering vindt plaats door het opnemen van een nader te bepalen maximum areaal boom- en vaste plantenteelt in bij voorkeur het bestemmings-

plan. Uitwerking kan daarna plaatsvinden in een convenant. De diverse convenanten kunnen op een bovengemeentelijk niveau gecoördineerd en gehandhaafd worden. Onderzocht wordt of het Regionaal Milieubedrijf deze coördinatierol op zich kan nemen. In het uitvoeringsprogramma is hiervoor een project opgenomen.

- **Categorie 3-gebieden:** de randvoorwaarden liggen vast in de verschillende beleidskaders (o.a. keur). De mogelijke toekomstige ontwikkelingen zijn opgenomen in diverse visies / plannen en beleidsnota's.
- **Categorie 4-gebieden:** in deze gebieden gelden geen belemmeringen zoals die genoemd zijn onder de categorieën 1 en 2 en de afwegingskaders voor de ondernemer (categorie 3). In de eerste planperiode starten wij een aantal projecten om concrete oplossingen te vinden voor een aantal boom- en vaste plantenteeltbedrijven op een ongeschikte locatie. Hiervoor spannen de verschillende overheden zich in om middels positief stimulerende maatregelen (bijvoorbeeld grondruil) de boomteelt te verplaatsen uit het Maasheggengebied.

